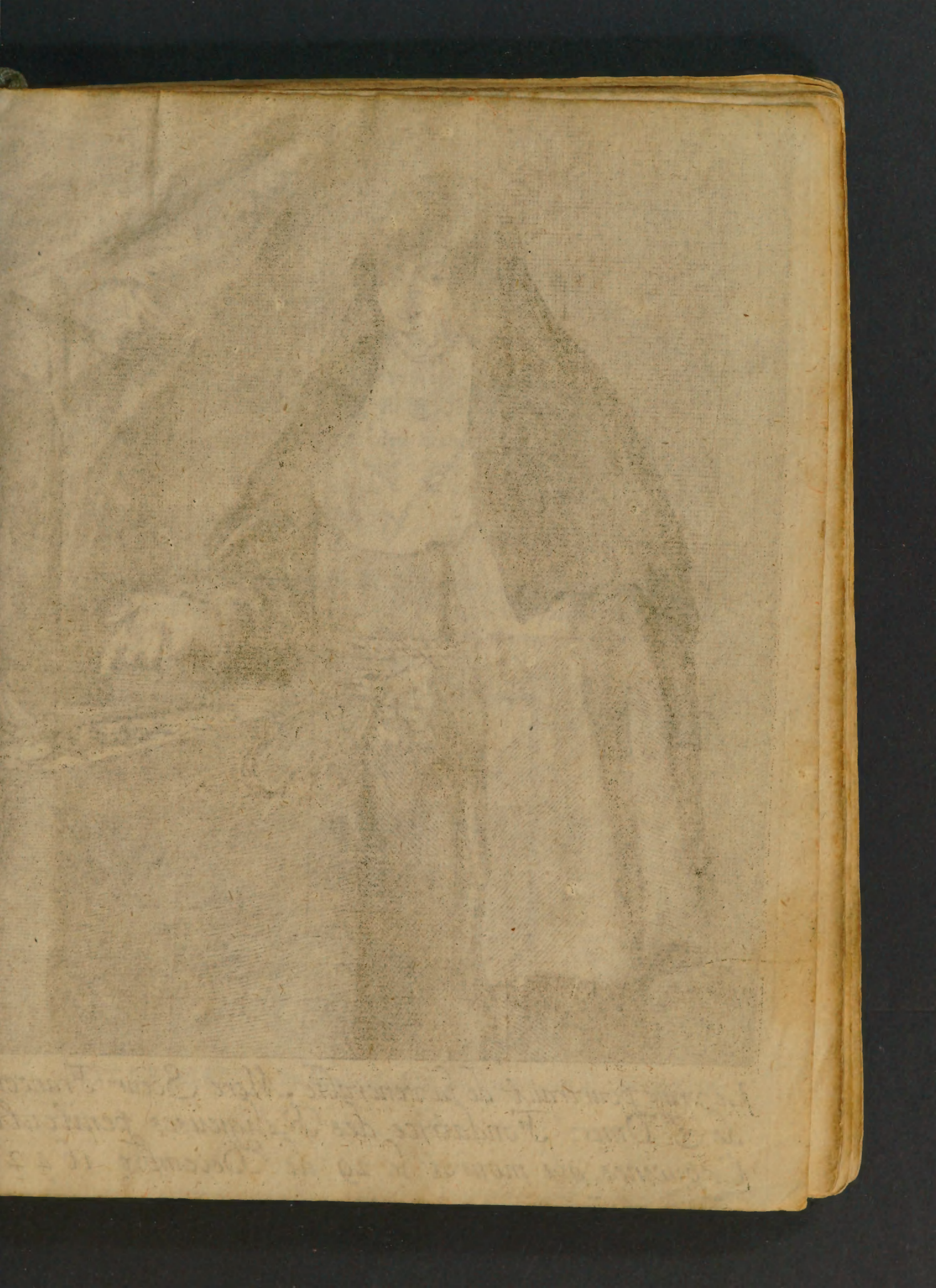

Le vray pourtraict de la venerable Mere Soeur Françoise de S.t Omer, Fondatrice des Religieuses penitentes Capucines, qui mourut le 29 de Decembre 1642.

Inden Naem ons Heeren JESU CHRISTI

RITUAL
OFTE
CEREMONIAL

Tot ghebruyck vande Religieusen der Penitentie
VANDE DERDE ORDEN
Ghereformeert van den Seraphinschen VADER
S. FRANCISCUS
GHENAEMT
CAPUCINERSSEN,

Eerst bevestight in het Bischdom van S. Omaer in't jaer 1614. ende sedert verbreyt in diversche andere Steden ende Bisdommen van dese Nederlantsche Provintie ende elders.

TOT BRUSSEL, By GUILLIAM JACOBS, in S. Hieronymus.

HET TWEEDE DEEL.

In houdende de maniere van de Novicien te Cleeden, als mede de Ceremonien te onderhouden in hunne Profeſſie.

OOCK D'ORDRE ENDE MANIERE.

Van't Adminiſtreren de Sacramenten van de Biechte, Communie, en H. Olie aen de Siecken : met de forme van hun te beſoeckenen ende te vertrooſten. Als mede om de begraeffeniſſe der overleden;

Al over een comende met het gebruyck van de Roomſche Kercke ende overleveringhe der Heylighe Vaders.

D'ORDRE ENDE MANIERE

Van te Cleeden de Suſters der Penitentie gheſeyt Capuciner ſſen, van de derde Ordre ghereformeert vanden Seraphinſchen Vader S. FRANCISCUS.

DE eerſte beproevinghe volbrocht weſende, die volghende de Conſtitutien behooren te doen, de ghene die verſoecken te dienen aen JESUS-CHRISTUS ghecruyſt, in onſe aerme reforme, die is van eenige daeghen, weken, oft maenden, naer dat meer oft min ſal goet ghevonden worden, voor te gheven de Laeckens ofte Habyten van de Heylighe Religie, de Dochter hebbende gheexamineert gheweeſt (gelyck ordonneren de Heylighe Concilien) van weghe

den Eerweerdichſten Biſſchop des Biſdoms, ende den dagh gheſtelt door d'overſtemminghe vanden ſelven Eerw. oft ſynen ghedeputeerden, om deſe Solemniteyt; den Predicant weſende bereyt, ende de vrienden zynde daer van ghewaerſchouwt; ſullen bereyt worden ſeſthien Keerſſen van wit was, ſes op den Autaer, twee om de Piramiden aen den voet vanden Autaer, welcke acht Keerſſen ſullen elcke in't ghewicht van een pont weſen, oft ten minſten van dry vierendeelen, de andere acht ſullen ten minſten elck van een half pondt weſen, ende ſullen dienen twee om te ſtellen aende Traillie, twee op d'ander ſyde op het cleyn Autaerken, twee om den Autaer van binnen den Choor, ende twee om de Acolythen om die te draeghen met de Kandelaers ter ſyden het Cruys, ende om de Dochter die begeert het Heyligh Habyt vande Religie te ontfanghen, ſal bereyt zyn eene Keerſſe van dobbel ghewicht, vande Keerſſen vanden grooten Autaer, ende voor elcke vande Religieuſen allegaeder eene Keerſſe van 't gewicht van een half pondt ordinaerelyck, alle Keerſſen van wit was.

Sal oock bereydt worden een grauw Laecken coleur van 'tHabeyt ontrent dry ellen in't viercant, dat geſpreydt ſal worden voor de traillie inden Choor vande Religieuſen; by de ſelve traillie inden Choor ſalmen moeten ſtellen een cleyn tafelken, op t'welck ſullen geleyt worden de Habyten vande Religie, de witte wiele, de coorde ende Rooſen-hoyken, met den Boeck vande Belydinghe des Gheloofs, in de Kercke een ander tafelken by den Autaer op de ſyde van den Epiſtel, op 't welck ſal een Wieroock-vat weſen, ende daer by de groote Kerſſe bereyt om de Dochter die het Habeyt moet aenveerden.

Weſende aldus al bereyt, op den gheſtelden dagh, plaetſe, ende ure: alle de Religieuſen, ende de Dochter (die begheert het H. Habyt te ontfanghen,) bereyt om de H. Communie te doen, op dat onſen Heere vervoordere haere Heylighe begheerten; ſy ſullen hun alle vergaederen inden Refter om aldaer de voorſz. Keerſſen al brandende in de handt te nemen, ende hun te decken met hunne groote wielen, ende hun ſtellende in order om te treden, ſullen wachten dat de Coſterſſe wete door den draeyer vande Sacriſtie, den Prelaet, oft ghedeputeerden om de cleedinghe te doen, als oock den Prieſter aſſiſtent ende Predicant ghecomen zyn; oft het gheſelſchap vande Vrienden vergaedert is: ende hoorende dat het al in goede oorder is, de ſelve Coſterſſe ſal vlietichlick in den Choor gaen daer

ſy

CEREMONIEN VOOR DE CLEDINGHE,

Alles bereydt, d'Hebdomadaire begint ende den gheheelen Choor vervolght den

Hymne.

O Gloriôſa Virginum,
Sublîmis inter ſidera,
Qui te creâuit. páruulum
Lactênte nutris úbere.
Quod Heua triſtis ábſtulit,
Tu reddis almo gérmine:
Intrent vt aſtra flébiles,
Cæli reclûdis cárdines.
Tu Regis alti iánnua,
Et aula lucis fúlgida:
Vitam datam per Vírginem,
Gentes redémptę pláudite.
Ieſu, tibi ſit glória,
Qui natus es de Vírgine,
Cum Patre, & almo Spíritu,
In ſempitérna ſæcula. Amen.

Comende inden Choor, men doet twee

A *en*

ende daer naer ſal gaen
nen ghevende aen de
: het welck ſy treden
Religieuſen proceſſie-
alle het aenſicht ghe-
Moeder der Novicien,
en Choor al paſſeren-
an d'een en d'ander ſy-
: vier ſtappen naer by
: Acolythen ter ſyden
rſet *Ora pro nobis &c.*
Moeder der Novicien
ien hun beyde, by de
, daer naer knielt neder
Godt uyt al haer herte.
ſonghen worden, en-
ierghelycke extraordi-
eder Ancilla goedt ſal
ginum. Die vervolght
ide den *Hymnus*, (is't
ien ſeght JESU *tibi ſit*
r by den Autaer comen
nt ghecleet met de Sur-
ſinghen.

ıcta Dei Génitrix.
mur promiſſiòni-
ıriſti.

het welck de Religieu-
ot *qui tecum &c.* aen het
re ordinaire.

enitén tiæ ſalutaris
auxí-

den Eerweerdichſten E
d'overſtemminghe van
deſe Solemniteyt ; den
daer van ghewaerſch
wit was , ſes op den Au
Autaer , welcke acht
weſen , oft ten minſte
minſten elck van een ha
len aende Traillie , tw
om den Autaer van bi
die te draeghen met de
ter die begeert het He
reyt zyn eene Keerſſe v
ten Autaer , ende voo
van 't gewicht van eer
was.

Sal oock bereydt wo
trent dry ellen in't vierc
Choor vande Religieuſ
ten ſtellen een cleyn t
byten vande Religie ,
met den Boeck vande E
tafelken by den Autaer
Wieroock-vat weſen , e
ter die het Habeyt moe

Weſende aldus al bere
alle de Religieuſen , en
fanghen ,) bereyt om d
voordere haere Heylighe
Refter om aldaer de voc
ende hun te decken met
om te treden , ſullen w
de Sacriſtie , den Prelae
als oock den Prieſter
gheſelſchap vande Vrie
goede oorder is , de ſelv

en twee een diepe inclinatie , die het Cruys draeght ende de twee Acolitten ſtaende voor de tralie de Acolitten ſinghen

Ora pro nobis : Sancta Dei Génetrix.

Den Choor antwoordt.

Reſp. Vt digni efficiâmur : promiſſiónibus Chriſti.

Terwillent men die Oratie ſingt de Religieuſen ſtaen gheboogben Choor tegen Choor tot Qui tecum viúit *Reſp.* Amen. *Daer naer doen de Religieuſen een diepe inclinatie ende knielen neder in het leſte vande belidinghe des Cheloofs, Antwoordtmen* Amen. *Daer naer ſtaetmen op , ghekeert naer den Autaer den Celebrant ſeght*

Verſ. Adiutórium noſtrum in nómine Dómini
Reſp. Qui fécit cælum & terram.
Verſ. Dóminus Vobiſcum
Reſp. Et cum Spíritu tuo.

Oremus

Domine

sy de groote Traillie geheelyck sal open doen; ende daer naer sal gaen daer de Religieusen vergaedert zyn, t' selve te kennen ghevende aen de Moeder Ancilla, voorts sal het Cruys nemen, met het welck sy treden sal tusschen de twee Acolythen gevolght van alle de Religieusen processiewys twee en twee elcke op haere syde, hebbende alle het aensicht ghewilt, uyt-ghenomen de Moeder Ancilla ende de Moeder der Novicien, doende twee en twee de reverentie in't midden vanden Choor al passerende voor het H. Sacrament, ende sullen hun stellen van d'een en d'ander syde vande Traillie, de Costersse blyvende op drye oft vier stappen naer by de Traillie in't midden van beyde de reyen met de Acolythen ter syden tot dat de selve sullen ghesonghen hebben het verset *Ora pro nobis &c.* alsser sal volghen. De Moeder Ancilla, ende de Moeder der Novicien leyden de Dochter die gecleet moet worden tusschen hun beyde, by de Traillie, alwaer sy eene diepe reverentie sal doen, daer naer knielt neder op het ghespreyt Laecken, haer op-offerende aen Godt uyt al haer herte.

De Religieusen comende uyt den Refter sal ghesonghen worden, ende begonst door de Hebdomadarisse (de welcke in dierghelycke extraordinarisse Solemniteyten, sal wesen sulcke als de Moeder Ancilla goedt sal vinden te deputeren) den *Hymnus, O Glorioſa Virginum.* Die vervolght sal worden overhandt tot het eynde, her-beginnende den *Hymnus*, (isi't datse niet al in den Choor en waeren) voor dat men seght JESU *tibi sit Gloria.* Terwylen dat dit gheschiet, sal den Priester by den Autaer comen ghecleet met de Albe ende Stole, ende synen Assistent ghecleet met de Surplis, ende den *Hymnus* voleynt de Acolythen sullen singhen.

℣. Ora pro nóbis Sancta Dei Génitrix.

Den Choor antw. ℟. Ut digni efficiámur promissiónibus Christi.

Den Celebrant sal het Ghebedt singhen onder het welck de Religieusen diep gebooght sullen zyn naer malcanderen, tot *qui tecum &c.* aen het welck sy hun keeren naer den Autaer op de maniere ordinaire.

Oremus.

Deus qui frigescéntem múndum pœniténtiæ salutaris auxí-

auxílio amóris tui igne misericórditer inflámmare dignátus es, dum méritis Glorióſæ ſemper Vírginis, Mátris unigéniti Filii tui Dómini noſtri JESU-CHRISTI, pro nóbis in Cruce paſſi, ſub vexíllo beatiſſimi Pátris noſtri Francíſci hũmilem órdinem de Pœniténtia tibi eléctum in Eccleſia tua mirabiliter erexiſti: concede propitius: ut ejúſdem genitrícis filii tui précibus Crucem júgiter ferámus, & dígnos frúctus pœniténtiæ faciámus. Qui tecum vívit & régnat &c. ℟. Amen.

Dit ghedaen den Celebrant ſal by de Traillie comen, alwaer geſeten weſende in eenen Stoel daer toe bereyt, gheaſſiſteert vanden Prieſter ghecleet met de Surplis, de Dochter ſal op-ſtaen, ende eene groote reverentie doen, ſal op eenen ſtap naer by de Traillie gaen, aldaer knielende, ende ontfanghen hebbende den Boeck der Belydinge des Geloofs, vande Moeder der Novicien, ſal de voorſeyde belydinghe leſen met verſtaendelycke Stemme, naer de Forme beſchreven door PIUS den IV. ende op het eynde aen deſe woorden, *Alſoo helpe my Godt*, ſal ſy opſtaen, ende hebbende de Reverentie ghedaen gaet by de Traillie, alwaer ſy de handt ſal legghen op het Evangelie, dat haer ghepreſenteert ſal worden door den Celebrant, ende ſal de reſte vervolghen; daer naer hebbende noch eene diepe reverentie ghedaen, ſal haer vertrecken tot drye ſtappen vande Traillie op het gheſpreyt Laecken, alwaer ſy ſal knielen, den Prieſter daer-en-tuſſchen ſal wederom naer den Autaer kéeren, om de Keerſſe te wyden, ſegghende op den hoeck vanden Epiſtel.

℣. Adjutórium noſtrum in nómine Dómini.
℟. Qui fecit Cælum & Terram.
℣. Dominus vobíſcum.
℟. Et cum Spirítu tuo.

Ore-

Oremus.

Dómine JESU-CHRISTE Fili Dei vivi Bénedic ✠ Candélam istam Supplicatiónibus nostris, infúnde ei Dómine per virtútem Sanctæ Crucis ✠ Benedictiónem Cæléstem qui eam ad repelléndas ténebras humáno géneri tribuísti : talémque benedictiónem signáculo Sanctæ ✠ Crucis accípiat, ut quibuscúmque horis pósita seu accénsa fúerit discédant príncipes tenebrárum, & contremíscant, & fúgiant pávidi cum ómnibus miníst ris suis ab habitatiónibus illis, nec præsúmant ámpliùs inquietáre serviéntes tibi omnipoténti Deo : qui vivis & regnas per ómnia sæcula sæculórum. Amen.

't Is te noteren alsser twee Dochters zyn de Weydinghe vande Keersse dan moet geschieden in pluralie (oock vande koorde ende wyle) het selve is inde professinge en al de reste moet naer advenant gevoecht worden.

Naer dat de Keersse ghewieroockt ende met Wy-waeter besproeyt is, de Dochter wesende gheknielt op het voet-bancxken voor de Traillie geeft haer de selve segghende.

Accipe filia Charíssima lúmen Corporále in signum lúminis interióris ad repelléndas omnes ténebras ignorántiæ vel erróris, ut lúmine Divínæ sapiéntiæ illustráta cum fervóre Sancti Spíritus, JESU-CHRISTI Eccléstæ Sponsi ætérnum consórtium mereáris. Qui vivit & regnat cum Deo Patre in unitáte ejúsdem Spíritus. &c.

De

De Benedictie vande Keerſſe voleynt, onder de welcke de Religieuſen recht ſtaen gekeert naer den Autaer, men beghint het Sermoon, ende de Dochter blyft in haere plaetſe met de Keerſſe al brandende in de handt, de andere hunne Keerſſen uytdoende, ende het Sermoon geeyndicht, den Celebrant neemt de Caſufel, leeſt de Miſſe, Communiceert de Religieuſen, ende de ſelve geeyndicht, doet de Caſufel af, keert wederom naer de Traillie met den Prieſter aſſiſtent, ende de ſelve gheopent, de Dochter knielende op het gheſpreyt laecken, de Keerſſe in de handt, gheluck oock alle de Religieuſen die tot dien eynde de ſelve ſullen hebben onſteken naer de Communie. den Prieſter Celebreerder ondervraecht de Dochter, ſeggende.

Vrage. Myn Dochter wat vraeght gy,

Antwort. De Bermhertigheyt Godts, het H. Habyt vande Religie, de Caritate van d'Order, ende de vergaederinge vande Suſters der Penitentie geſeyt Capucinerſſe.

Alſdan den Celebreerder, is't datmen geen Sermoon en heeft gehadt, ſal haer doen verſtaen met luttel woorden de gewichtigheyt van haere vrage, de pynen, ende aerbeyt die inde Order zyn, d'Obligatie van te veranderen de geneghentheden des werelts, ende ſal haer vermaenen te volherden in haer goedt voornemen; daer naer ſal haer deſe ander vraegen doen

Vrage. Is het van goeden wille, ende uyt u eyghen movement dat gy het Habyt vande Religie vraecht?

De Dochter antwort. Jae het Myn Heer.

Daer naer vraecht hy de OVERSTE.

Moeder Ancilla hebt ghy u geinformeert vande andere poincten, vande welcke men kenniſſe moet hebben om de Dochters die inde Religie comen, ende zyt ghy daer af voldaen?

De OVERSTE antwort. Jae ick Myn-Heer.

Is't

Is't datter geen belet en is, den Celebreerder vervolght.

Vrag. Zyt ghy in begeerte van volstandelyck te volherden, onder het jock van onsen Heer JESUS-CHRISTUS, ende om syn eenige liefde te verfoeyen, ende onder de voeten te treden alle de ydelheden, ryckdommen, ende ydel genoechten deser werelt, ende te lyden alle de strenghicheden, pynen, ende aerbeyt, die het betaemt te omhelsen om den dienst Godts, (gelyck u geleert sal worden,) met eene geduerighe verstervinge van uwen eygen wille ende verstant, in desen Heyligen staet ende Religieuse vocatie?

Antw. Myn Heer, steunende op de gratie ende Bermhertigheyt Godts, ende de gebeden van dese Heylige vergaederinge verhope 't selve te connen doen.

Den Priester. Onsen Heer doet u de Gratie, op dat gy mocht comen in't ryck der Hemelen.

De Religieusen Antwoorden. *Amen.*
Ende terstont daer naer den Priester seght ende den Choor singht.

Exuat te Dominus veterem hominem cum actibus suis.

Daer naer de Dochter staet op, doende de reverentie aenden Celebreerder, ende vertreckt haer (gheleyt door de Moeder Ancilla ende de Moeder der Novicien) inde Sacristie van binnen, om haer te ontcleeden, sonder haer het hair af te snyden tot de Professie, ghelyck de Constitutien ghebieden, de Dochter zynde uyt den Choor ghegaen, den Celebreerder

begint de Benedictie van de Habyten, te weten, van de Tunicke, Habyt, Coorde, ende witte Wyle, welcke vier ſtucken uytgedeylt worden, aen vier Religieuſen, door de Moeder Vicariſſe, de welcke hunne wielen een luttelken opheffende, om wat vryelicker te ſien, ſullen by de Traillie gaen hun buygende, te weten, de twee hebbende de Tunicke, ende Habyt te ſaemen, ende de twee hebbende de Coorde, ende de witte wyle te ſaemen, ende ſullen daer de Benedictie ende beſproyinge ontfangen van t'gene datſe draegen, ende de eerſte voleynt hebbende, ſullen hun vertrecken tot beneden het geſpreyt Laecken, alwaer hebbende t'ſaemen d'inclinatie gedaen, de gene die de Tunicke heeft ſalſe gaen draegen ter plaetſe daermen de Dochter ontcleet, ende de Coorde, ende witte wyle, zynde van gelycke gewyt, de Suſters dieſe houden hebbende d'inclinatie gedaen ſullen van gelycke vertrecken tot beneden het Laecken, by de gene die het Habyt hout, daer ſy alle drye blyven, tot dat-men de ſtucken uyt hunne handen weert, ende alſdan ſullen hun vertrecken in hunne plaetſe; weſende al bereyt, den Prieſter beghint, ſeggende.

℣. Adjutórium noſtrum in nómine Dómini.
℟. Qui fecit Cælum & terram.
℣. Sit nomen Dómini Benedíctum.
℟. Ex hoc nunc & uſque in ſæculum.
℣. Dómine exáudi oratiónem meam.
℟. Et Clamor meus ad te véniat.
℣. Dominus vobíſcum.
℟. Et cum Spíritu tuo

Oremus.

Deus æternorum bonórum fideliſſime promíſſor & certíſſime perſolútor, qui veſtiméntum Salútis, & induméntum jucunditátis æternæ fidélibus tuis promíſſiſti, Cle-

Cleméntiam tuam ſupplíciter exorámus, ut hæc induménta humilitátem cordis, & contémptum mundi ſignificántia, quibus fámula tua ſancto & viſibili informánda propóſito: propítius bene ✠ dícas & beátæ caſtitátis hábitum quem te inſpiránte ſuſcipit, te protegente cuſtódiat, & quam veſtiméntis venerándæ tuæ paſſiónis temporaliter induis, beátâ facias immortalitáte veſtíri. Per Chriſtum Dóminum noſtrum. Amen.

Oremus.

Exáudi omnipotens Deus preces noſtras, & has veſtes quas fámula tua ad ſe ipſam operiéndam expóſcit uberrimæ Benedictiónis imbre perfúnde ſicut perfudíſti oram veſtimentórum Aaron, Benedictióne unguénti profluéntis à Capite in Barbam, & ſicut benedixíſti veſtes Religioſórum tibi per ómnia placéntium: ita eas Benedícere ✠ & ſantificáre ✠ dignéris: ac præſta Clementíſſime Pater ut ſupradíctæ fámulæ tuæ ſint hæ veſtes ſalútis protéctio: hæ initium Sanctitátis, hæ contra ómnia tela inimíci robúſta defénſio, ut centéſimi múneris opuléntia, perſeveránte continéntia ditétur Per Chriſtum Dóminum noſtrum. Amen.

Daer naer beſproeyt hy die met wy-water,

Benedictie vande witte Wyle.

Oremus.

Supplíciter te Dómine rogámus : ut ſuper hanc veſtem Cápiti Ancíllæ tuæ imponéndam Benedíctio tua benignè deſcéndat, & ſit hæc veſtis Ancíllæ tuæ Benedicta & Sancta; Per Chriſtum Dóminum noſtrum. Amen.

Oremus.

Caput ómnium fidélium Deus, & totíus córporis ſalvátor Eccleſiæ, hoc operiméntum cándidi veláminis, quod fámula tua, propter tuum, tuæque genitrícis vírginis MARÍÆ amórem ſuo cápiti eſt impoſitúra, déxterâ tuâ Sanctífica ✠ & hoc quod per illud myſticè datur intélligi, tua ſemper cuſtódia : córpore & ánimo incontamináto cuſtódiat, ut quando ad Sanctórum remuneratiónem perpétuam, cum prudéntibus & ipſa virgínibus præparáta advénerit, te producénte ad Sempitérnæ felicitátis núptias introíre mereátur, Qui vivis & regnas Deus in ſæcula ſæculórum. Amen.

Benedictie vande Coorde.

Oremus.

Deus qui ut ſervum abſólveres, filium tuum ligári fúnibus volüiſti, Bene ✠ dic quæſumus Cingulum iſtud, &

& præſta, ut fámula tua quæ eo velut ligámine pœniténtiæ cingétur, vinculórum ejúſdem filii tui Dómini noſtri JESU-CHRISTI memor exíſtat in órdine quem aſſúmit ſalúbrius perſevéret, & totis ſemper obſéquiis ſe obligátam eſſe agnóſcat. Per eúmdem Chriſtum Dóminum noſtrum. Amen.

Oremus.

Creátor, Conſervátor, & Salvátor humáni géneris, dator gratiæ ſpirituális, & largítor humanæ ſalútis tu Dómine Bene ✠ dictiónem tuam ſuper hoc Cinctórium emítte, ut quæ eo uſa fúerit, Cæléſti virtúte munita, lumbis accínctis fidelitátem ſincéram téneat, ut virginitátis propóſitum cuſtódiat, & in caſtitáte perpétua perſevéret. Per Chriſtum Dóminum noſtrum. Amen.

De Benedictien alſoo ghedaen, de Religieuſen doen eene inclinatie ende knielen neer, tot dat de Novicie wederom inden Choor geleyt wordt in het geſelſchap van degene met de welke ſy uyt was gegaen, hebbende de Tunicke aen, ſonder Coorde, de Barbette, ende Bendon van het hooft, eene cleyne wyle, ſandaelen aende voeten, ende de brandende keerſſe inde handen, ende zynde by de Traillie, doet eene diepe inclinatie voor den Celebreerder, ende knielt neder voor de Moeder Ancilla, gevende op den ſelven tyt haere keerſſe aende gene die aſſiſteert, de welcke terſtont het Habyt neemt vande gene die het hout, ende geeft het aende Moeder Ancilla, ende ſoo haeſt alſſe begint de Novicie daer mede te decken, de aſſiſtente treckt de cleyne wyle van onder, ende het Habyt hem ſchickende, leght de ſelve cleyne wyle op het hooft alſoo haeſt als het vertoont uyt het Habyt, alſdan neemt-men de Coorde, ende daer naer de wyle diemen

leght

legt op het Cleyn, t'welck men wech neemt van onder de groote witte wyle van achter, op dat de Novicie geensins en zy met ongedeckten hoofde.

Ende ter wylen datmen dese Ceremonien doet, vier Religieusen vande beste stemmen sullen aen den lessenaer in't midden der reyen singhen, ende den Priester sal segghen.

Aendoende het Habyt.

Induat te Dóminus novum hóminem qui secúndum Deum Creátus est, in justítia & sanctitáte veritátis: in nómine Patris & Filii & Spiritús Sancti. ℟. Amen.

Aendoende de Coorde.

Præcíngat te Dóminus Cíngulo puritátis & innocéntiæ, & extínguat in lumbis tuis ardórem libidínis, ut máneat in te virtus continéntiæ & castitátis: in nómine Patris & Filii & Spirítus Sancti. ℟. Amen.

Haer aendoende de witte Wyle.

Accipe velámen Cándidum Signum ætérnæ puritátis: ut sequáris agnum sine mácula, & ámbules cum eo in albis: in nómine Patris & Filii & Spiritus Sancti. ℟. Amen.

Dese ghebeden voleynt, en de Dochter ghecleet, sy staet op, doet d'inclinatie voor de Moeder Ancilla, van daer aenden Celebreerder, ende daer naer legt haer plat ter aerde op het Laecken, de armen uytgereckt in't Cruys, ende de Religieusen alle geknielt; twee Susters beginnen de Litanien die volgen.

Ky-

KYrie eleiſon. Chriſte eleiſon.
Kyrie eleiſon. Chriſte audi nos.
Chriſte exaudi nos.
Pater de Cælis Deus. Miſerére ei (*oft om veele*) eis.
Fili Redémptor mundi Deus. Miſerére ei (*oft*) eis.
Spíritus Sancte Deus. Miſerére ei. (*oft*) eis
Sancta Trínitas unus Deus. Miſerére ei (*oft*) eis.
Sancta MARIA. ora pro ea (*om veele*) eis.
Omnes Sancti beatórum Spirituum órdines. orate pro ea (*oft*) eis.
Omnes Sancti Apóſtoli & Evangeliſtæ. oráte pro ea (*oft*) eis.
Sancte Pater FRANCISCE ora pro ea (*oft*) eis.
Omnes Sancti confeſſóres. oráte pro ea (*oft*) eis.
Sancta Clara ora pro ea (*oft*) eis.
Sancta Elíſabeth. ora pro ea (*oft*) eis.
Omnes Sanctæ virgínes & víduæ oráte pro ea (*oft*) eis.
Propítius eſto. parce ei Dómine. (*oft*) eis.
Ab omni malo Líbera eam Dómine (*oft*) eas.
Per myſterium Sanctæ Incarnatiónis, Paſſiónis, Reſurrectiónis, & Aſcenſiónis tuæ. Líbera eam Dómine (*om veele*) eas.
Peccatores. Te rogámus audi nos.
Agnus Dei qui tollis peccáta mundi.
Exáudi nos Dómine.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi.
Miserere ei (*om veele*) eis.

Den *Agnus Dei* voleynt, de Moeder Ancilla begint den psalm *Levavi oculos meos in montes &c.* die vervolcht sal worden by de Religieusen Choorwys, tot het eynde, daer in begrepen den *Gloria Patri.* den welcken voleynt, den Priester singht.

Kyrie eleison. Christe eleison.
Kyrie eleison. Pater noster.

℣. Et ne nos indúcas in tentatiónem.
℟. Sed líbera nos à malo.
℣. Salvam fac Ancíllam tuam (*voor twee*) salvas Ancíllas tuas.
℟. Deus meus sperántem in te. (*om veele*) sperántes
℣. Mitte ei Dómine auxilium de Sancto (*voor twee*) eis
℟. Et de Sion tuére eam. (*om veele*) eas.
℣. Nihil proficiat inimícus in ea (*voor twee*) in eas.
℟. Et filius iniquitatis non appónat nocére ei (*om veele*) eis.
℣. Dómine exáudi oratiónem meam.
℟. Et clamor meus ad te véniat.
℣. Dóminus vobíscum.
℟. Et cum Spiritu tuo.

Oremus.

Dómine Jesu-Christe Pastor bone qui ánimam tuam

ofte eas Dómine.
Per miſtêrium ſancte incarnatiônis, paſſiônis, Reſurrectiônis, et aſcenſiônis tuæ, Líbera eam Dómine.
ofte eias Dómine.
Peccatóres. Te rogâmus audi nos.
Agnus Dei, qui tollis peccâta mundi, Exáudi nos *Dómine*.
Agnus Dei, qui tollis peccâta mundi, Miſerêre ej.
Voor veele ejs.

De Moeder Ancille begint den Pſalm te ſinghen, en de Religieuſen ſtaen op.

PSALMVS

LEuáui óculos meos in montes * vnde véniet auxílium mihi.
Auxílium meum à Dómino * qui fecit cælum & terram.
Non det in emmotiônem pedem tuum * neque dormîtet qui cuſtôdit te.
Ecce non dormitâbit neque dórmiet * qui cuſtôdit Iſraël.
Dóminus cuſtôdit te Dóminus protéctio tua * ſuper manum déxteram tuam.

hanc Ancíllam
éctum tuum cum
uam, cum fructu
e; tríbue ei & in
, in afféctu devo-
ctu ſufficientiam,
:átiam, in tribu-
nitátis tuæ medi-
pore ſémitam ju-
entúrum Judicem
áte ſuſcípiat. Qui
:gnas in ſæcula ſæ-

van te knielen, ende de
nde de Religieuſen ge-
: die Choorwys ſal ver-
ſet ſullen allegaeder op-
genomen de Novicie die
ſal ſingen.
átus es in nobis.
ı Jerúſalem.
nanſiſti.

NCISCE.
ous Chriſti.
n.

℣. Do-

Agnus Dei qui t[illegible]

Miserere ei (

Den *Agnus Dei* vol
oculos meos in montes &
wys, tot het eynde,
eynt, den Priester sir

Kyrie eleison.
Kyrie eleison.

℣. Et ne nos in
℟. Sed libera
℣. Salvam fac
Ancíllas tu
℟. Deus meus
℣. Mitte ei Dó
℟. Et de Sion
℣. Nihil profic
℟. Et filius in
veele) eis.
℣. Dómine ex
℟. Et clamor n
℣. Dóminus vc
℟. Et cum Spi

Dómine Jes

Per diem sol non vret te * neque luna per noctem.
Dóminus custôdit te ab omni malo * custódiat animam tuam Dóminus.
Dóminus custódiat introitum tuum & éxitum tuum * ex hoc nunc & vsque in sæculum.
Gloria Patri &c. Sicut erat in prin. &c.

Den Priester singht.

Kyrie elejson *Den Choor.* Christe elejson *Den Priester.*
Kyrie elejson. *Pater* noster
Vers. Et ne nos inducas in tentatiónem
Resp. Sed libera nos à malo.
Vers. Saluam fac ancillam tuam.
ofte ancillas túas.
Resp. Deus meus sperantem in te.
ofte sperantes in te.
Vers. Mitte ej *ofte* eis Dómine auxilium de sancto.
Resp. Et de Sion tuere eam.
Voor veele ejs.
Vers. Nihil proficiet inimicus in ea.
ofte ejs.
Resp. Etfilius iniquitátis non apponet nocére ej. *ofte*

ofte ejs.

Verſ. Dómine exaudi oratiônem meam.
Reſp. Et Clamor meus ad te véniat.
Verſ. Dóminus vobis Cum.
Reſp. Et Cum Spíritu tuo.

Oremus

Dómine Jeſu Chriſte &c. *Reſp.* Amen.

Naer d'oratie de Moeder Ancille begint te ſinghen den Hymnus, ende de Religieuſen knielen, den Choor vervolght.

VEni Creâtor Spíritus,
Mentes tuôrum víſita,
imple ſupérna gratia
qué tu creáſti péctora.

Hier ſtaet men op ghekeert Choor naer Choor.

Qui diceris Paraclitus,
Altiſſimi donum Dei,
Fons viuus, ignis, Charitas,
Et ſpíritâlis vuctio,
Tu ſeptifórmis múnere,
Digitus Patérnæ déxteræ.
Tu rite promíſſum Patris,
Sermone

hanc Ancíllam
éctum tuum cum
uam, cum fructu
e; tríbue ei & in
, in afféctu devo-
ctu ſufficientiam,
:átiam, in tribu-
nitátis tuæ medi-
pore ſémitam ju-
entúrum Judicem
áte ſuſcípiat. Qui
:gnas in ſæcula ſæ-

van te knielen, ende de
nde de Religieuſen ge-
: die Choorwys ſal ver-
ſet ſullen allegaeder op-
genomen de Novicie die
ſal ſingen.
átus es in nobis.
ı Jerúſalem.
nanſiſti.

NCISCE.
ous Chriſti.
n.

℣. Do-

Agnus Dei qui t[illegible]
Miserere ei (

Den *Agnus Dei* vol
oculos meos in montes &
wys, tot het eynde,
eynt, den Priester sir

Kyrie eleison.
Kyrie eleison.
℣. Et ne nos in
℟. Sed libera
℣. Salvam fac
Ancíllas tu
℟. Deus meus
℣. Mitte ei Dó
℟. Et de Sion
℣. Nihil profic
℟. Et filius in
veele) eis.
℣. Dómine ex
℟. Et clamor n
℣. Dóminus vc
℟. Et cum Spi

Dómine Jes

Sermône ditans gúttura.
*A*ccénde lumen sénsibus,
Infúnde amôrem córdibus,
Infirma nostris córporis
Virtûte firmáns pérpeti.
*Ho*stem repéllas longius.
Pacémque dones prótinus,
Ductôre sic te præuio
Vitêmus omne nóxium.
Per te sciâmus da Patrem,
Noscâmus atque Filium,
Teque vtriusque *Spíritum*,
Credâmus omni témpore.
*D*eo Patri sit gloria,
Et Filio, qui à mórtuis
Surréxit, ac Paráclito,
In sæculôrum sæcula. *Resp.* *A*men.

Den Himne voleydt den Celebrant singht

Vers. Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis.
Resp. *A*témplo sancto tuo quod est in Ierusalem.
Vers. Post partum Virgo inuioláta permansisti.
Resp. Dei Genitrix intercéde pro nobis.

Vers.

tuam pro óvibus tuis posuisti : fac hanc Ancíllam tuam sacro hábitu indútam ante conspéctum tuum cum justítia vívere : & ad misericórdiam tuam, cum fructu bonórum óperum, pervenire concéde ; tríbue ei & in fide obediéntiam, in labóre virtútem, in afféctu devotiónem, in actu prosperitátem, in victu sufficientiam, in pace lætítiam, in conversatióne grátiam, in tribulatióne patiéntiam, in languoribus sanitátis tuæ medicínam, quátenus in hoc præsénti témpore sémitam justítiæ cum facilitáte percúrrat, ut te ventúrum Judicem in novíssimo die cum magna hilaritáte suscípiat. Qui cum Patre & Spíritu Sancto vivis & regnas in sæcula sæculórum. Amen.

Dat gedaen de Novicie sal gewaerschouwt zyn van te knielen, ende de keerse sal haer wederom gegeven worden ; blyvende de Religieusen geknielt, de Moeder Ancilla begint den *veni Creator* : die Choorwys sal vervolcht worden totten eynde ; naer het eerste verset sullen allegaeder opstaen ende hun keeren Choor naer Choor, uytgenomen de Novicie die blyft knielen ; den *hymnus* voleynt, den Priester sal singen.

℣. Confirma hoc Deus, quod operátus es in nobis.
℟. A Templo sancto tuo quod est in Jerúsalem.
℣. Post partum virgo inviolata permansisti.
℟. Dei génitrix intercéde pro nobis.
℣. Ora pro nobis Beate Pater FRANCISCE.
℟. Ut digni efficiámur promissiónibus Christi.
℣. Dómine exáudi oratiónem meam.
℟. Et Clamor meus ad te veniat.

℣. Dominus vobíscum

℟. Et cum Spíritu tuo.

Oremus.

Deus qui corda fidélium Sancti Spíritus illustratióne docuísti : Da nobis in eódem Spíritu recta sápere, & de ejus semper consolatióne gaudére.

Concéde nos fámulos tuos quæsumus Dómine Deus perpétua mentis & córporis sanitáte gaudére, & gloriósa Beátæ MARIÆ semper vírginis intercessióne à presénti liberari tristítia, & æternâ pérfrui lætítiâ.

Deus qui Eccléſiam tuam Beáti FRANCISCI, meritis fœtu novæ prolis amplíficas : tríbue nobis ex ejus imitatióne terréna deſpícere, & Cæléſtium donórum ſemper paticipatióne gaudére.

Omnes Sancti tui, quæſumus Domine, nos ubíque ádjuvent, ut dum eórum mérita recólimus patrocínia ſentiámus. Per Chriſtum Dóminum noſtrum. Amen.

De gebeden geſongen, den Celebreeder geeft de Novicie te kennen, dat veranderende van maniere van leven, Habyt, ende Converſatie; ſy oock moet veranderen van naem, ende ſal haer geven, ſulcken als hy ſal vinden betaemelyck te weſen, daer naer haer beſproeyende met Wywaeter ſalſe recommanderen aen de Moeder Ancilla op datſe haer leere t'gene betaemt tot het Religieus leven, ende noodigh is, aende gene die begeert de Bruyt te weſen van JESUS-CHRISTUS; ende alſdan ſalmen ſingen

Te Deum Laudamus.

DE FORME ENDE MANIERE

Der profeſſinghe vande Religieuſen der Penitentie vande derde Order ghereformeert vanden Seraphinſchen Vader Sinte FRANCISCUS *gheſeyt Capucinerſſen.*

TEn eerſten het Jaer der beproevinge gepaſſeert zynde, ende de Novicie ontfangen totte profeſſie, naer dat den Regel, ende Conſtitutien dat ghebieden: ende hebbende ge-examineert geweeſt van wege ſyn Hoochweerdighſte Heer den Biſſchop, oft ſynen gedeputeerden ordinaris der plaetſe: den dagh geſtelt door d'Overſtemminge van ſyn Hoochw. Heer oft ſynen gedeputeerden om deſe ſolemniteyt. Den Predicant gecoſen, ende de vrienden gewaerſchouwt. Sullen bereyt worden ſeſthien Keerſſen van wit was, van 'tſelve gewichte als wy geſeyt hebben inde Ceremonien vande Cleedinge, hem daer van dienende ſoo om den Autaer als elders, gelyck ter ſelve plaetſe ſtaet geteeckent, ende van gelycke voor elcke Religieuſe eene keerſſe, ende eene andere voor de Novicie, al gelyck in de Cleedinge. Sal oock een Laecken geſpreyt zyn voor de Traillie in den Choor, alwaer een cleyn Tafelken ſal weſen, ende op het ſelve, den mantel der profeſſie, ende eene Croone van natuerlycke bloemen ſonder eenige ſyde. De ſwerte wyle ſal geſtelt worden op den Autaer geduerende den dienſt vande H. Miſſe, de welcke voleynt den Prieſter aſſiſtent ſal die geven aende meeſterſſe der Novicien door het cleyn Traillieken vande Communie; inde Kercke ſal een ander Tafelken zyn daermen op ſal ſtellen de keerſſe vande Novicie die de profeſſie doet, het Wieroock-vat, met het Schuytjen, het Wy-waeter-vat ende den quiſpel. Zynde aldus al beſchickt, de Religieuſen ende de Novicie bereyt om de H. Communie te doen, op dat Godt haer devoot voornemen ghebenedyde; de Religieuſen ſullen vergaederen inden reſter, om vande ſelve plaetſe proceſſie-wys naer den Choor te gaen, onderhoudende hier in de ſelve Ceremo-

nien die men doet inde Cleedinge, uyt genomen dat inde plaetse vanden *hymnus, O Glorioſa Virginum*, sal begonst worden door de Hebdomadariſſe den *Veni Creátor Spíritus*. Den welcken by de Susters overhant vervolgt wort; ende weſende alle inden Choor, in reke ter syden de Traillie, het aensicht gekeert Choor naer Choor, d'Hebdomadariſſe beghint, ende den Choor vervolgt.

Venite audite me, timórem Dómini docébo vos: te nunc séquimur in corde, timémus te, & quærimus fáciem tuam vidére: Domine non confundas nos, ſed fac nobis juxta manſuetúdinem miſericordiæ tuæ.

Terwylen dat dit geſchiet den Celebreerder sal by den Autaer comen gecleet met de Albe ende Stole, vergheſelſchapt van synen Aſſiſtent gecleet met de Surplis, alwaer zynde aenden hoeck vanden Epiſtel, ende de Antiphone voleynt, sal singen.

℣. Domine exaudi orationem meam.
℟. Et Clamor meus ad te véniat.
℣. Dominus vobiſcum
℟. Et cum Spíritu tuo.

Oremus.

Da quæſumus Dómine huic fámulæ tuæ, quam ſanctæ vocatiónis dignátus es grátiâ prævenire, inchoáti óperis conſummátum effectum, & ut perfectam tibi ófferat plenitúdinem, inítia perdúcere mereántur ad finem. Per Dóminum noſtrum &c. ℟. Amen.

Ghedurende het Ghebedt de Susters zyn gebuyght Choor naer Choor, ende de Novicie ligt plat ter aerde op het Laecken, de armen uytgereckt in 't Cruys, ende sal knielen in 't eynde van het ſelve; het gebedt voleynt den Prieſter Celebreerder sal de Keerſſe wyden by den Autaer, voor de gene die moet profeſſie doen: ſeggende.

℣. adju-

℣. Adjutórium noſtrum in nómine Domini.
℟. Qui fecit Cælum & terram.
℣. Dominus vobíſcum.
℟. Et cum Spiritu tuo.

Oremus.

Dómine JESU-CHRISTE Fili Dei vivi Bénedic ✠ Candélam iſtam Supplicatiónibus noſtris, inſúnde ei Dómine per virtútem Sanctæ Crucis ✠ Benedictiónem Cæléſtem qui eam ad repelléndas tenébras humáno géneri tribuiſti: talémque benedictiónem ſignáculo Sanctæ ✠ Crucis accípiat, ut quibuſcúmque horis póſita ſeu accénſa fúerit diſcédant príncipes tenebrárum, & contremiſcant, & fugiant pávidi cum omnibus miníſtris ſuis ab habitatiónibus illis, nec præſúmant ámplius inquietáre ſervientes tibi omnipoténti Deo: qui vivis & regnas per omnia ſæcula ſæculórum. Amen.

Naer dat de keerſſe gewieroockt ende met Wywaeter beſproeyt is, geeft die aen de Novicie ſeggende.

Accipe Filia Chariſſima lúmen Corporále in ſignum lúminis interióris ad repelléndas omnes ténebras ignoránti æ vel erróris, ut lúmine Divínæ ſapiéntiæ illuſtráta cum fervóre Sancti Spirítus, JESU CHRISTI Eccleſiæ Sponſi æternum conſórtium merearis. Qui vivit & regnat cum Deo Patre in unitáte ejuſdem &c.

De Benedictie vande keerſſe gedaen, men begint het Sermoon ende de Novicie ſal op haer plaetſe blyven met de brandende Keerſſe in de hant, de andere hunne keerſſen uytdoende.

Het Sermoon voleynt, den Celebreerder ſal by de Traillie comen, in't ſelve Habyt als boven, met ſynen Aſſiſtent gecleet met de Surplis, ende ſittende in eenen Stoel daer toe bereyt, de Novicie ſtaet op ende doet eene inclinatie, den Celebrant vraegt haer.

Myn Dochter wat vraeght ghy?

De Novicie wederom knielende, Antwoort met alle ootmoedigheyt.

Myn Heere ick bidde U ootmoedelick my te ontfangen tot de H. Profeſſie.

Den Celebreerder vervolght ſeggende.

Syt gy genoechſaemelyck onderweſen in 'tgene dat is vande inſtellinge van dit Clooſter, vande weſelycke beloften der Religie, vanden Regel, ende Conſtitutien, ende kent gy wel 'tgene waer aen gy pretendeert U te verbinden, doende de Profeſſie?

De Novitie Antwoort.

Jae ick, Myn Heer, door de gratie Godts.

Den Celebreerder ſal ſeggen.

Confirmet in te Deus quod inténdis: & benedictiónibus ætérnis te cumuláre dignétur, in nomine Patris, & Filii, & Spíritus Sancti. ℟. Amen.

Daer naer hy begint de Miſſe vanden H. Geeſt, die vervolcht wort tot den *Agnus Dei*; de Coſterſſe hebbende de Keerſſen vande Religieuſen onſteken, (die uyt zyn geweeſt onder de Miſſe,) ende den Prieſter hebbende ge-

gecommuniceert, ſy ſal de Traillie geheelyck open doen als te vooren, de welcke open weſende, ende de Religieuſen in oorder als boven met de brandende keerſſen in de handt; de Moeder Ancilla ſal ſingen.

Immola Deo Sacrificium laudis;
den Choor Antwoort. Et redde Altiſſimo vota tua.

Maer als daer meer dan een profeſt ſoo ſeght-men.

Immolate Deo ſacrificium laudis:
den Choor: Et réddite Altiſſimo vota veſtra.

Ter-wylen dat men dit verſet ſegt, de Novicie ſal haere keerſſe geven, ende houdende in haere handen te ſaemen het inhout van haere profeſſie, ſy ſal ſingen.

Vota mea Dómino reddam in conſpéctu omnis pópuli ejus; in atriis domus Dómini.

Daer naer de Religieuſen ſeggen den *Confiteor* den Celebreerder *Miſereatur* ende *Indulgentiam &c.* daer naer comt by de Traillie houdende het H. Sacrament voor de Novicie die moet profeſſien, ſeggende drye keeren *Domine non ſum dignus*; ende aen het eynde vanden derden keer de Novicie blyvende geknielt, aenbidt het Heyligh Sacrament met diepe inclinatie, daer naer ſy ſeght, met hooge ende verſtaenelycke ſtemme het inhout van haere profeſſie, ende de Moeder Ancilla aſſiſteert aen haere ſyde, geknielt.

Ick Suſter N. met liberen ende vryen wille, belove aen Godt Almachtigh, aen de Heylige ende altydts Maghet MARIA, aen den heylighen Vader Sinte FRANCISCUS, aen ſyn hooghweerdighſte Heer den Biſſchop van N. ende aen U Myne Moeder, te le-

leven in gehoorſaemheydt, in Aermoede ſonder eygen, in Suyverheydt, ende in Eeuwigh Slot, onder den derden Regel vanden glorieuſen Vader S. FRANCISCUS.

Haere profeſſie ge-eyndight, de nieuwe geprofeſte blyvende geknielt, keert haer naer de Moeder Ancilla, ende preſenteert haer den boeck der profeſſie: de welcke haer ſegt.

Maſſeur is't dat gy onderhoudt 'tgene ghy belooft hebt: ick van Godts weghe, (volgens ſyne onbrekelycke onderhoudinge) belove U het Eeuwigh Leven.

Dat gedaen de Moeder der Novicien geeft eene cleyne ſerviette aende nieuwe geprofeſte, de welcke opſtaet ende (bebbende een diepe inclinatie gedaen naer het Heyligh Sacrament) gaet by de Traillie; den Celebreerder Communiceert haer; uytſprekende deſe worden.

Quod Deus in te cœpit ipſe perficiat, & corpus Dómini noſtri JESU-CHRISTI cuſtódiat ánimam tuam in vitam ætérnam. Amen.

Dat gedaen de nieuwe geprofeſte vertreckt haer naêr datſe eene diepe inclinatie heeft gedaen, ende dan Sluyt mên de Traillie ende men Communiceert de andere Religieuſen, de miſſe voleynt de Coſterſſe doet de groote Traillie open, ende alle de Suſters zynde geknielt de brandende keerſſe in de hant; d'Hebdomadariſſe begint, ende den Choor vervolght.

Veni Sancte Spíritus, reple tuórum corda fidélium, & tui amoris in eis ignem accénde.

Ondertuſſchen den Celebreerder hebbende de Caſufel afgedaen, comt aen de Traillie met ſynen Aſſiſtent, die het wy-Waeter vat neemt met den quiſpel, ende d'Antiphone voleynt, ſal ſingen.

℣. Emit-

℣. Emitte Spíritum tuum & creabúntur.
℟. Et renovábis faciem terræ.
℣. Dómine exaúdi orationem meam.
℟. Et clamor meus ad te véniat.
℣. Dóminus vobíſcum.
℟. Et cum Spíritu tuo.

Oremus.

Deus, qui corda fidélium ſancti Spíritus illuſtratióne docuíſti: da nobis in eódem Spíritu recta ſápere, & de ejus ſemper conſolatióne gaudére. Per Chriſtum Dóminum noſtrum. Amen.

Dat gedaen de nieuwe geprofeſte zynde geknielt beneden het Laecken, teeckent de belofte (die ſy door de gratie Godts heeft gedaen) ende ondertuſſchen de Moeder der Novicien kieſt dry Religieuſen, (die hunne wyle een luttelken op-heffen om te vryelycker te ſien,) ende gheeft aen d'een de wyle in handen, aen d'ander den mantel, ende aen de derde de Croone, de welcke aen de Traillie de Benedictie ende beſproeyinghe ontfanghen van 't gene ſy dragen; daer naer hun buygende t' ſamen naer den Celebreerder, vertrecken hun beneden het Laecken, daer ſy blyven alle drye in reke houdende elck hun ſtuck in een handt, ende de keerſſe in d'andere, tot dat de Moeder der Novicien, hun ſtuck weert, om te geven aen de Moeder Ancilla, ende dan vertrecken ſy in hunne plaetſe.

Benedictie van de ſwerte Wyle.

℣. Adjutórium noſtrum in nomine Domini.
℟. Qui fecit Cælum & terram.
℣. Sit nomen Dómini benedictum,
℟. Ex hoc nunc & uſque in ſæculum.

℣. Dómine exaúdi oratiónem meam,
℟. Et Clamor meus ad te véniat.
℣. Dóminus vobíscum,
℟. Et cum Spíritu tuo.

Oremus.

Dómine JESU-CHRISTE qui tégumen noſtræ mortalitátis indúere dignátus es: obſecrámus imménſam tuam largitátem & abundántiam, ut hoc genus veláminis quod Sanctus Pater FRANCISCUS & Sancti Patres ad innocéntiæ & humanitátis indícium, abrenuntiántibus ſæculo ſoróribus ferre ſanxérunt, tu ita Bene ✠ dicere & Sancti ✠ ficáre dignéris, ut hæc famula tua quæ hoc fúerit uſa, te mereátur indúere. Qui vivis & regnas cum Deo Patre, in unitate Spiritus ſancti Deus: Per ómnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Benedictie vanden Mantel.

Oremus.

Dómine Deus bonárum virtútum dator, & omnium Benedictiónum largus infúſor, te obníxis précibus deprecámur ut has veſtes Bene ✠ dicere, & Sanctifi✠care dignéris, quas famulæ tuæ pro indicio cognoſcende. Religiónis indúere volunt, ut inter réliquas féminas tibi cognoſcántur dicatæ. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

Bene-

Benedictie vande Croone.

Oremus.

Dómine JESU CHRISTE qui ut ſervis tuis fidélibus corónam ætérnam beatitúdinis acquíreres, Coróna ſpínea ſanctíſſimum caput tuum vulnerári voluíſti, Bénedic † quæſumus Corónam iſtam, tuæ famulæ cápiti imponéndam, ut quæ eam detúlerit in capite, ſic cunctárum tentatiónum mundi, carnis, & diáboli ſpinas virtuóſè & conſtánter ferat, quátenus poſt probatiónem ejus perféctam, vitæ Cæléſtis Corónam, pro legítimi certáminis præmio percípere mereatur, qui vivis & regnas cum Deo Patre, in unitate Spiritus ſancti Deus: per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Den Prelaet hebbende deſe Benedictie voleynt, ende elck ſtuck beſonderlyck beſproeyt met wy-water; ſal ſeggen.

Oremus.

Deus qui per Coætérnum Filium tuum cuncta creáſti, quique mundum peccátis inveterátum, per myſtérium Sanctæ incarnatiónis ejus renováre dignátus es, te ſupplíciter exorámus, ut ejúſdem Dómini noſtri JESU-CHRISTI méritis, Spiritus Sancti grátiam ſuper hanc fámulam tuam abrenuntiatiónem ſæculi profiténtem, cleménter infúndere dignéris, per quem in ſuæ mentis ſpíritu renováta, véterem hóminem cum áctibus ſuis

éxuat, & novum qui ſecúndum te creátus eſt, indúere mereâtur. Per eumdem Chriſtum Dóminum noſtrum. Amen.

Dat gedaen de Moeder der Novicien leydt de Dochter by de Moeder Ancilla (die ſal ſyn ter zyden de Traillie) alwaer zynde, ende hebbende eene diepe inclinatie gedaen naer den Prieſter ende van daer aen d'Overſte, ſal knielen voor de Moeder Ancilla, de welcke haer op-heffende de witte Wyle ſal haer het hair af-ſnyden, t'welck ontfangen wort in een galeys plateel door de Moeder der Novitien: beginnende het hair af-te-ſnyden, den Prieſter ſal ſeggen, ende vier Religieuſen ſullen ſingen aende leſſenaer (geſtelt in't midden van beyde de reken.)

Exuat te Dóminus véterem hóminem cum áctibus ſuis: & índuat te novam creatúram quæ ſecúndum Deum Creáta eſt in juſtítia & Sanctitáte veritátis.

Het hair af-geſneden zynde, de Moeder der Novitien doende de witte Wyle wederom neder vallen naer het ordinaris, neemt de ſwerte Wyle vande gene dieſe hout, ende ſalſe ontvauwt geven inde handen vande Moeder Ancilla, de welcke die ſal leggen op de witte Wyle, ende ter ſelver ſtont de Moeder der Novitien ſal de witte Wyle van onder de ſwerte wech trecken, indervoegen dat de nieuwe geprofeſte luttel oft niet ſonder Wyle en zy. Daer naer neemt den Mantel ende Croone van gelycke, die aen de Dochter ghegheven worden door de Moeder Ancilla, ende ondertuſſchen aen elck van deſe aendoeningen den Prieſter ſalſeggen, ende de vier voorſz. Religieuſen ſullen ſingen.

Als-men de ſwerte Wyle aendoet.

Accipe velâmen Sacrum: quo cognoſcáris mundum contempſiſſe, & te CHRISTO JESU veráciter humilitérque toto Cordis ánniſu: ſponſam perpetuáliter ſubdidiſſe

didísse: qui te ab omni malo deféndat, & ad vitam perdúcat ætérnam. ℟. Amen.

Haer aendoende den Mantel.

Reddat tibi Dóminus ſtolam immortalitátis: quam perdidísti in prævaricatióne primi paréntis: in nómine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. ℟. Amen.

Aendoende de Croone.

Accipe ſignum Chriſti in Capiti tuo, ut ſponſa ejus efficiáris: & ſi in eo permánſeris, cum eódem glória & honóre Coronári mereáris in Cælis. ℟. Amen.

De nieuwe geprofeſte aldus gecleedt zynde. Den Prieſter ſal ſingen.

Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon.
Kyrie eleiſon. Pater noſter.

℣. Et ne nos indúcas in tentatiónem.
℟. Sed líbera nos à malo.
℣. Salvam fac Ancíllam tuam (*oft*) Ancíllas tuas.
℟. Deus meus ſperántem in te (*oft*) ſperántes.
℣. Mitte ei Dómine auxílium de Sancto. (*oft*) eis.
℟. Et de Sion tuére eam (*oft*) eas.
℣. Eſto ei Dómine turris fortitúdinis (*oft*) eis.
℟. A facie inimíci.
℣. Nihil proficiat inimícus in ea (*oft*) eis.
℟. Et filius iniquitátis non apponat nocére ei (*oft*) eis.

℣. Do-

℣. Dómine exaúdi oratiónem meam.
℟. Et clamor meus ad te véniat.
℣. Dóminus vobíscum.
℟. Et cum Spíritu tuo.

Oremus.

Adésto Dómine ſupplicatiónibus noſtris, & hanc fámulam tuam cui in Sancto nómine tuo velúm Sacræ Religiónis impoſúimus Bene † dicere dignéris, & per interceſſiónem Beatíſſimæ & gloriosíſſimæ vírginis MARIÆ, & Beatórum Apoſtolórum Petri & Pauli, atque Beati FRANCISCI, & aliórum ómnium Sanctórum, fácias à vanitáte ſæculi veráciter converti, & in obſervántia hujus propóſiti certátim fovére, ut in tribulatiónibus & angúſtiis indeficiénter tua vera conſolatióne váleat reſpiráre, ut juſtè, & piè, & caſtè, per veram humilitátem, & obediéntiam in fratérna Charitáte fundátam, quod te hodiè donánte promîttit, felícibus perſeverántiis cómpleat, & ad vitam pervenire mereátur æternam qui cum Patre & Spiritu ſancto vivis & regnas in ſæcula ſæculórum. Amen.

Ende ſal Wy-water geven aen de Doehter die tot dien eynde by de Traillie ſal gaen met de keerſſe inde handt; van waer ſy geleyt wort aen den leſſenaer, daer ſy ſal ſingen.

Poſuit ſignum in faciem meam.

Dat

Ende den Choor antwoort.

Ut nullum præter eum amatórem admíttam.

Daer naer vervolght. Regnum mundi, & omnem ornátum ſæculi contémpſi, propter amórem Dómini mei JESU-CHRISTI, * Quem vidi, quem amávi, in quem Crédidi, quem dilexi.

℣. Eructávit cor meum verbum bonum: dico ego ópera mea Regi * Quem vidi, quem amavi. &c.

℣. Elégi abjécta eſſe, in domo Dómini mei JESU-CHRISTI * Quem vidi, quem amavi, in &c.

℣. Glória, Patri & Filio: & Spiritui Sancto * Quem vidi, quem amavi, in quem credidi quem dilexi.

Het verſet *Gloria Patri*, gheſeyt zynde: de Moeder der Novicien ſal de nieuwe geprofeſte wederom leyden aen de Traillie, daer den Prieſter ſal ſegghen.

℣. Dominus vobiſcum,

℟. Et cum Spíritu tuo.

Oremus.

Omnipotens ſempitérne Deus Clementiam tuam implorâmus, ut præſéntem fámulam tuam cui in Sancto tuo nómine hábitum Religiónis impoſúimus, Bene ✠ dícere, & Sanctificáre ✠ dignéris; quátenus in propóſito Regulari ſic tibi deſervíre valeat, ut ad vitam per-

pervenire mereátur etérnam. Per Dóminum noſtrum JESUM CHRISTUM Filium tuum. &c. ℟. Amen.

Dit Ghebedt voleynt, de geprofeſte zynde geknielt met de handen te ſamen ſal ſingen, ende her-nemen tot dry keeren.

Súſcipe me Dómine ſecúndum elóquium tuum & vivam: & non confúndas me ab expectatióne mea.

Ende t'elcken keer den Choor herneemt het ſelve verſet. Ende ſoo haeſt de vier Religieuſen daer toe beſchieckt beginnen de *Antiphone*, den Choor vervolghende den *pſalm*.

Antiphone Ecce quàm bonum & quam jucúndum, habitáre fratres in unum.

Choor. Sicut unguéntum in cápite: * Quod deſcéndit in barbam, barbam Aaron.

Antiphone. Ecce quam bonum &c.

Choor. Quod deſcéndit in oram veſtiménti ejus: * Sicut ros Hermon, qui deſcéndit in montem ſion.

Antiphone. Ecce quam bonum &c.

Choor. Quoniam illic mandávit Dóminus benedictiónem: * Et vitam uſque in ſæculum.

Antiphone. Ecce quàm bonum &c.

Choor. Gloria Patri & Fílio & Spirítui Sancto.

Antiphone. Ecce quàm bonum &c.

Choor. Sicut erat in princípio, & nunc. &c.

Antiphone. Ecce quàm bonum, & quam jucúndum. &c.

Ter

Ter ſelver tydt als-men den *pſalm.* begint: de nieuwe gheprofeſte wegh gevende haere keerſſe, ende doende eene diepe inclinatie aen den Prieſter, ſal geleyt worden door de Moeder der Novitien by de Moeder Ancilla; alwaer ſy neder knielt ende de aerde kuſt, ende dan op-ſtaende, ſal de Moeder Ancilla omhelſen, ſeggende.

Ick neme U voor myn Moeder!

De OVERSTE antwoort.

Godt geve U ſynen Vrede.

Ende hebbende haer diep gebuycht, ſal geleydt worden by de Moeder Vicariſſe, ende van daer vervolgens aen alle de Religieuſen voor de welcke haer buygende ſal die (omhelſende,) ſegghen.

Maſſeur bidt voor my, om de liefde van JESUS CHRISTUS?

De Religieuſen haer van gelycken omhelſende: antwoorden.

Laet ons onſe herten vereenigen in de Liefde JESU CHRISTI.

Deſe Ceremonie ge-eynt, en de nieuwe geprofeſte wedergeleydt by de Traillie ſal nederknielen. Den Prieſter vermaent haer te volherden tot den eynde in dit heyligh voornemen. Ende alle de Religieuſen zynde geknielt eén luttelken ghebuyght; hy ſeght.

Bene ✠ dícat te Deus Pater, qui in princípio cuncta creávit.

Den Choor antwoort. *Amen.*

Bene ✠ dícat te Deus filius, qui de ſupérnis ſédibus pro nobis Salvátor deſcéndit, & Crucem ſubíre non recuſávit. ℟. Amen.

Bene ✠ dícat te Spíritus Sanctus qui in ſimilitúdine Colúmbe in Jordáne ſuper Chriſtum requiévit. ℟. Amen.

Et ipſe te in Trinitáte perfecta ſanctíficet ✠ & Cúſtódiat omnibus diébus vitæ tuæ quem ventúrum ad judícium expectámus. Qui cum Patre, & Spíritu Sancto vivit & regnat in ſæcula ſæculorum. ℟. Amen.

Propitiétur Dóminus omnibus infirmitátibus tuis. ℟. Amen.

Sanet omnes languóres tuos, ℟. Amen.

Rédimat de intéritu vitam tuam. ℟. Amen.

Coróboret atque confirmet in omnibus deſidérium tuum, qui in Trinitáte perfécta vivit & regnat, Deus in ſæcula ſæculórum. ℟. Amen.

Daer naer hem keerende tot de OVERSTE ſeghe.

Moeder Ancilla ick recommandere U deſe Bruyt van CHRISTUS JESUS: op dat ſy bewaert worde ſonder vlecke inde tegenwoordigheyt vanden alderhooghſten Koninck van Hemel ende Aerde, tot haeren ſterfdagh. Ende is't dat ghy door uwe faute ende onachtſaemheyt; haer niet en hebt onderweſen; ghy ſult daer van ſeer nauwe rekeninge moeten geven inden dagh des Oordeels, in de tegenwoordigheyt van JESUS CHRISTUS: den welcken leeft ende regneert in eeuwigheydt der eeuwigheden.

Ende terſtont ſal hy ſingen.

℣. Confirma hoc Deus quod operátus es in nobis.
℟. A Templo Sancto tuo quod eſt in Jeruſalem.
℣. Poſt partum virgo invioláta permanſiſti.
℟. Dei Genitrix intercéde pro nobis.

℣. Ora pro nobis beáte Pater FRANCISCE.
℟. Ut digni efficiámur promiſſiónibus CHRISTI.
℣. Dómine exaudi oratiónem meam.
℟. Et clamor meus ad te véniat.
℣. Dominus vobiſcum.
℟. Et cum Spritu tuo.

Oremus.

Deus qui corda fidélium ſancti Spíritus illuſtratióne docúiſti: da nobis in eôdem Spirítu recta ſápere, & de ejus ſemper conſolatióne gaudére.

Concéde nos famulos tuos, quæſumus Dómine Deus, perpétua mentis & córporis Sanitáte gaudére: & glorióſa Beatæ MARIÆ ſemper Virginis interceſſióne, à præſenti liberári triſtítia, & æterna perfrui lætítia.

Deus, qui Eccléſiam tuam Beáti FRANCISCI méritis fetu novæ prolis amplíficas: tríbue nobis ex ejus imitatióne terréna deſpícere, & cæléſtium donórum ſemper participatióne gaudére.

Omnes Sancti tui quæſúmus Dómine, nos ubíque ádjuvent: ut dum eôrum mérita recólimus patrocínia ſentiámus. Per Chriſtum Dóminum noſtrum. ℟. Amen.

Weſende aldus voleynt. Den Prieſter vermaent haer een ſoo groot weldaet te bekennen: ende den Choor ſal ſingen.

Te Deum Laudamus.

OORDER ENDE MANIERE OM T'ADMINISTREREN

DE SACRAMENTEN DER BIECHTE, COMMUNIE, ENDE H. OLYE AEN DE SIECKEN.

MET DE MANIERE VAN HUN TE BESOECKEN ENDE TE VERTROOSTEN.

DAt in deſe Conventen (om te ſchouwen het menighvuldigh inkomen, ende om meerder ſolaes der Religieuſen) de Sieckhuyſen beſchieckt worden inder voegen dat-men gherieflyck de Miſſe kan hooren diemen leeſt inde Kerck; hebbende daer-en-boven eene Traillie in het Sieckhuys, dienende voor Biecht-ſtoel aen de Siecken; door welcke Traillie men oock adminiſtreert de H. Communie (ter deſer oorſaecke) den Biechtvader en ſal voor het ordinaris niet binnen komen ſonder wettelycken noot: maer als het noodigh is, dat hy vergeſelſchapt ſy gelyck de Conſtitutien gebieden; de ander Suſters moeten vertroecken ſyn. Is't dat door noot ſy paſſeren voor den Biechtvader dat ſy alleenelyck eene inclinatie doen ſonder de Benedictie te vraeghen, oft te ſpreken.

Alſ-men de H. Communie moet adminiſtreren: dat het Sieckhuys wel opgeſchiekt ſy, dat daer een taefelken ſy gedeckt met eene dwaele (om het H. SACRAMENT op te ſtellen,) op t'welck men een Cruys ſtelt ende twee Ampullekens, het een met wyn, ende het ander met Water, om de vingers vanden Prieſter te waſſchen.

Zynde aldus al wel beſchieckt, men klipt de Kloecke thien oft twelf ſlaegen, is't dat ſulcks de maniere der plaetſen is, ſoo niet, men klopt op den

den tichel om de Religieusen inden Choor te vergaederen, daer sy devotelyck verwachten, daer en tusschen den Priester bringt het SACRAMENT aen de Traillie van de Communie, door de welcke hy het stelt op een taefelken dat tot desen eynde bereydt is inden Choor van de Religieusen, gedeckt met eene dwaele, ende daer op twee brandende keerssen.

Het moet den Biechtvader ordinaris des Convents syn, den welcken de Susters administreert van de heylige SACRAMENTEN ende komende in het Convent om de H. *Viatica* oft H. *Olye* te dragen, sal vergeselschapt syn vanden Capelaen des Convents, den welcken gekleet sal zyn met het over-rock ende hy selve met de Albe oft over-rock, ende de stole, ende sal inden Choor gaen om aldaer het H. SACRAMENT te nemen, alwaer naer de behoorlycke Eerbiedinge, hebbende de groote voile op de schouderen gheleydt, ende de benedictie gegeven met het H. SACRAMENT, alle de Susters staen op. De gene die het belleken draeght sal voren gaen, daer naer het Kruys met het wy-water-vat, ende alle de andere processie wys, twee en twee met de brande keerssen.

De Susters beginnende te treden, den Priester sal den psalm. *Miserére mei Deus &c.* beginnen, die door de Susters overhant vervolght sal worden, met middelbare stemme, met graviteyt; ende sonder hem te haesten! maeckende behoorelycke poosen.

Zynde gecommen tot het Sieckhuys, dat sy allegaeder binnen gaen, ende devotelyck neder knielen. Den Priester inkomende seght dese woorden: *Pax huic Domui*: de Susters antwoorden geknielt: *& ómnibus habitántibus in ea.*

Den Priester hebbende de Siecke gesegent, sal het H. SACRAMENT stellen op het taefelken, zynde de twee Keerssen ter zyden, ende komende by de Siecke sal haer wywater geven (in forme van een Kruys,) als aen alle de assistenten seggende d'Antiphone. *Asperges me Domine hyssopo & múndábor: lavabis me super nivem dealbábor.* Daer naer hy begint den psalm. *Miserére.* die vervolght sal syn by de Religieusen Choorwys. Den *Gloria Patri.* met *Sicut erat.* voleynt zynde, hy herneempt d'Antiphone. *Aspérges me Domine &c.* Ende alsdan de Siecke aenbidt ende kust het Cruys, daer-en-tusschen den Priester vervolght seggende.

℣. Salvum fac Ancillam tuam.

℟. Deus meus sperántem in te.

℣. Mit-

℣. Mitte ei Dómine auxílium de Sancto.
℟. Et de Sion tuére eam.
℣. Nihil proficiat inimícus in ea.
℟. Et Filius iniquitátis non appónat nocére ei.
℣. Esto ei Dómine turris fortitúdinis.
℟. A facie inimici.
℣. Dómine exaúdi oratiónem meam:
℟. Et Clamor meus ad te véniat.
℣. Dóminus vobiscum.
℟. Et cum Spiritu tuo.

Oremus.

Deus infirmitátis humanæ singulárie præsidium, auxílii tui super infirmam fámulam tuam ostende virtutem, ut ope misericórdiæ tuæ adjuta Ecclesiæ tuæ Sanctæ incólumis represéntari mereâtur. Per Christum Dóminum nostrum. Amen.

Den Priester seght eenighe troostelycke woorden aen de Siecke, ende vermaentse haer te bereyden om onsen Heer weerdighlyck te ontfangen. Volgens het exempel der H. Vaderen, de siecke bidt vergeveniſſe aen alle de Susters: en de Overste in den naem van alle, antwoort: dat niet alleenelyck haer vergheven uyt goeder herten, maer oock van ghelycke sy haer vergeveniſſe bidden van 't gene (in wat maniere dattet zy) sy haer hebben misdaen.

Is't dat sy noot heeft gebicht te syn, den Priester biecht haer ende geeftse de Sacramentale absolutie: soo niet, sy seght den *Confiteor* oft eene Susters voor haer; welcken geeynt sal haer alleenelyck de Benedictie gheven, seggende, *Misereatur &c.* en *Indulgentiam &c.* daer by voeghende het naervolghende Ghebedt:

℣. Do-

℣. Dómine exaúdi oratiónem meam.
℟. Et Clamor meus ad te véniat.
℣. Dóminus vóbiscum.
℟. Et cum Spíritu tuo.

Oremus.

Dóminus noster JESUS CHRISTUS qui dixit discípulis suis, quæcumque ligavéritis super terram erunt ligata & in Cælis, & quæcúmque solvéritis super terram erunt soluta & in Cælis, de quorum numero quámvis indignos nos esse vóluit; ipse te absólvat per ministérium nostrum, ab ómnibus peccatis tuis, quæcumque cogitatióne, locutióne, aut operatióne negligénter egísti, atque a néxibus peccatórum tuórum, absolútam perdúcere dignétur ad regna Cælórum. Qui cum Patre & Spíritu sancto vivit & regnat in sæcula sæculorum.
℟. Amen.

Daer naer den Priester nemende de H. Hostie, ende die houdende verheven op de Ciborie voor de siecke; hy ondervraecht haer aldus:

Ghelooft ghy dat dit het waerachtich Lichaem is van onsen Heere JESUS CHRISTUS *den Sone Godts: die het eeuwigh leven gheeft, aende ghene die hem weerdichlyck ontfanghen?*

Sy hebbende gheantwoort, dat jae; is vermaent door den Priester hem te aenbidden, ende te seggen. *Dómine non sum dignus &c.* 'T welck hebbende gheseyt; Communiceert haer seggende.

Accipe soror viáticum Córporis Dómini nostri JESU CHRISTI,

CHRISTI, qui te Custódiat ab hoste malígno, & perdúcat in vitam ætérnam, Amen.

De siecke Ghecommuniceert zynde, den Prieſter waſcht ſyn vinghers met wyn en waeter op een eerlyck Plateel, ende gheeft het de Siecke te drincken. Is't dat ſy 't niet al en can nemen, oft niet met alle; dat men't in't vier worpt oft in de piſcine: is't dat het H. SACRAMENT aen het gehemelt cleeft dat-men haer wederom wat Wyn en Waeter gheeft, (can ſy het nemen) tot dat het H. SACRAMENT ingeſwolgen is. De Communie voleynt den Prieſter ſeght.

℣. Dómine exaudi oratiónem meam.
℟. Et Clamor meus ad te véniat.
℣. Dóminus vobíscum.
℟. Et cum Spíritu tuo.

Oremus.

Dómine ſancte Pater omnípotens ætérne Deus te ſupplíciter deprecámur, ut ſorori noſtræ accipienti SACRAMENTUM corpóris Dómini noſtri JESU CHRISTI Filii tui, tam proſit Córpori quam ánima ſit remédium ſempitérnum. Amen.

Hy gheeft haer Wy-waeter, ende ſeght wederom,

℣. Dóminus vobíscum.
℟. Et cum Spiritu tuo.

Oremus.

Exaúdi nos Domine, ſancte Pater omnipotens ætérne Deus: & mittere dignéris ſanctum Angelum tuum de

de Cælis, qui cústódiat, fóveat, prótegat, vísitet atque deféndat omnes habitántes in hoc habitâculo. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Den Prieſter ſeght wederom eenighe trooſtelycke woorden aen de Siecke; haer vermaenende tot patientie, ende danck-ſegginghe aen Godt, van dat ſy nu ontfanghen heeft de medicyne, ende den medicyn van onſe Lichaemen, ende Zielen, waer van ſy haer oneyndelyck moet verblyden, als hebbende meer middelen van haer aldus te worpen in ſyne armen: ende haer in alles aen hem over te gheven; oft ſeght eenighe ander dingen naer ſyne devotie.

Eyndelyck den Prieſter met het H. SACRAMENT wort wedergeleyt, ghelyck hy is gecommen. Leſende (tot danckſegginghe) de Pſalmen. *Miſerére mei Deus*: ende *laudáte Dòminum omnes gentes*; die vervolght worden door de Suſters. Den Prieſter hebbende het H. SACRAMENT, gheſtelt daer hy dat ghehaelt heeft, ſal weder geleyt worden aen de poorte.

Daer ſtaet te bemercken, waer't dat de Siecke in ſulcken uytterſten noot waere, dat-men haer met haeſten ſouden moeten Communiceren. Men dan achterlaet alle de voorgaende Ceremonien vande Communie. Indervoegen: dat hebbende geſeydt den *Confiteor*; &c. ſeght alleenelyck den *Dómine non ſum dignus*. Maer men moet wel toe ſien, datmenſe niet en communiceert als ſy buyten verſtant ende kenniſſe ſoude weſen: noch oock niet; in ſulcken geſtelteniſſe, datter inreverentie can geſchieden aen het H. SACRAMENT door eenigh uytſmyten.

Men moet noch weten: Dat alſſer eene Suſter ſieck is, van ſulcken ſieckte, dat ſy niet te kercken en kan gaen; ende deſe ſieckte niet ſeer groot noch doodelyck en is: Men de Communie aen deſe niet en geeft in forme van *Viatica*. Mits dat die niet gegeven en wort in deſe maniere, dan als de ſieckte twyfelachtigh is. Daerom als ſulcken ſiecke Communiceert, men laet achter *áccipe Viatícum*. Ende men ſeght naer het ordinaris: *Corpus Domini noſtri* JESU CHRISTI *cuſtodiát ánimam tuam in vitam æternam. Amen.* Van gelycke is't dat de ſieckte lanck-dùerigh is, ende dat naer ontfangen te hebben het H. SACRAMENT, de Siecke vraeght om noch te communiceren. Dat-men't haer vryelyck toeſtaet maer ſon-

der te ſeggen *áccipe Viáticum*: dan alleen gelyck geſeyt is: *Corpus Dómini, &c.*

Men moet oock noteren ; dat het ge-oorlooft is , van het Lichaem ons Heeren te geven voor *Viaticum* (in geval van noot) naer dat-men ge-eten heeft.

t'Is oock eene ſalighe ſaecke , ende die de H. Kercke loft , ende approbeert ; van ſomtydts te doen wyden 't gene men de Siecken te eten ofte te drincken gheeft : daerom als-men eenige dingen wilt doen wyden , als broot , wyn , waeter oft ander dingen. Den Prieſter ſal hem dienen vande naervolgende Benedictie.

℣. Adjútorium noſtrum in nomine Domini.
℟. Qui fecit cælum & terram.
℣. Domine exaúdi orationem meam.
℟. Et Clamor meus ad te véniat.
℣. Dominus vobíſcum.
℟. Et cum Spiritu tuo.

Oremus.

Domine JESU CHRISTE qui benedixíſti quinque panes & duos piſces in deſérto , unde ſatiáta ſunt quinque millia hominum , te ſúpplices exorámus , ut bene † dícere dignéris hunc panem: hanc Aquam: hoc vinum: hunc potum : hunc Cibum : ut quæcúmque infirma ea guſtáverit , accípiat ſanitátem mentis & córporis. Qui vivis & regnas cum Deo Patre in unitáte Spiritus ſancti Deus : per omnia ſæcula ſæculorum. ℟. Amen.

Daer-naer hy beſproeyt met wy-water , 'tgene hy gewyt heeft.

FORME

om te administreren het SACRAMENT

Van de H. OLYE, aen de RELIGIEUSEN.

HEt Sieck-huys moet bereyt syn om het ontfangen van de H. *Olye*; gelyck geseydt is van de H. Communie: men stelt op het taefelken twee gewyde keerssen, ende wort bereyt, een brocxken broot in een plateel: een Ampulleken vol waeter: ses cleyne bollekens van catoen (oft stoppen) om de H. *Olye* te drooghen, oock in een plateel; ende een doosken van caerte, om de voorseyde bollekens in te leggen (naer dat de H. *Olye* af-gedroeght is) 't welck met de selve verbrant moet syn in de piscine.

Zynde aldus al wel bereydt, de Costersse, oft infirmierster, hebbende oorlof vande Overste, de Susters te roepen tot de Ceremonie van dit SACRAMENT; sy doet dat met het clippen vande Clocke, eenen behoorlycken tydt (gelyck om het *Viática*) want dat sulckx de Costume der plaetse is. Maer is het by nachte, 't is genoegh hun te waerschouwen door eenigh ander teecken, oft wel hun roepende een voor een.

Den Priester gekleedt met de Albe (oft de Overslop) ende met eene violette Stole, brenght het vat vande H. *Olye* (vergeselschapt gelyck geseydt is, om de Communie) ende stelt dat op het taefelken; (door de Traillie) gelyck-men het H. SACRAMENT doet; daer naer comt in den Choor, ende hebbende het Vat van de H. *Olye* ghenomen; men gaet processi-wys naer het Sieck-huys, seggende den Psalm. *Miserére*. Ende in het incommen van het Sieck-huys den Priester seght. *Pax huic domui* ℟. *Et ómnibus habitántibus in ea.*

De Siecke, is't dat sy can, heft haer een luttelken op, en doet eenich-

sins inclinatie (oft teecken van eerbiedinge, voorders leggende haer terstont neder, sal met devotie verwachten het ontfangen van het SACRAMENT.

Den Priester hebbende het H. Vat op het Taefelken gheſtelt, in 't midden van de keerſſen; comt by de Siecke ſeggende.

℣. Adjutórium noſtrum in nómine Dómini.
℟. Qui fecit cælum & terram.
℣. Dóminus vobíſcum.
℟. Et cum Spíritu tuo.

Oremus.

Intróeat Dómine JESU CHRISTE, domum hanc ſub noſtræ humilitátis ingréſſu ætérna fœlícitas, Divína proſpéritas, ſeréna lætítia, cháritas fructuóſa, ſánitas ſempitérna, effúgiat ex hoc loco accéſſus dæmonum adſint Angeli pacis, domum hanc déſerat effugáta diſcórdia, magnífica Dómine ſuper nos nómen Sánctum tuum, & bene ✠ dic noſtræ converſatióni: ſanctifica noſtræ humilitátis ingréſſum, qui Sanctus & pius es, & pérmanes cum Patre & Spíritu ſancto in ſæcula ſæculórum. Amen.

Orémus & deprecémur Dóminum noſtrum JESUM CHRISTUM ut benedicéndo bene ✠ dícat hoc tabernáculum, & omnes habitántes in eo: & det eis Angelum bonum, cuſtódem, & fáciat eas ſibi ſervíre, ad conſiderándum mirabília de lege ſua, avértat ab eis omnes

omnes contrárias poteſtátes, erípiat eas ab omni formídine, & ab omni perturbatióne, ac ſanas in hoc tabernáculo cuſtodíre dignétur. Qui Cum Patre & ſancto Spíritu vivit & regnat in ſæcula ſæculórum. Amen.

Oremus.

Exaúdi nos Dómine Sancte Pater omnípotens æterne Deus, & mittere dignéris ſanctum Angelum tuum de Cælis, qui cuſtódiat, fóveat, prótegat, viſitet, atque defendat, omnes habitántes in hoc habitáculo. Per Chriſtum Dóminum noſtrum. Amen.

Daer naer het Cruys ſynde geſtelt voor de Siecke (op dat ſy het mach ſien) den Prieſter gheeft haer Wy-waeter in forme van een Cruys, ende aen alle de aſſiſtenten; ſeggende d'Antiphone, *Aſpérges me Dómine &c.* Den Pſalm. *Miſerére mei Deus &c.* den *Glória Patri &c.* geſeyt, hy herneemt de Antiph. *Aſpérges me Dñe Hyſopo, &c.* Al gelyck in de Berechtinghe fol. 37.

Den Prieſter ſeght eenighe trooſtelycke woorden aen de Siecke, haer vermaenende goeden moet te nemen; ende af-leggende alle vreeſe des doots, ſy haer verblyde van dat Godt haer roept tot de eeuwighe ruſte; daerom dat haer heylichlyck bereyde om dit SACRAMENT te ontfangen, als eene Heylighe ende Geeſtelycke Medecyne der Ziele, voor ſoo veel als het uytvaecht, ende ſuyvert de reſte vande ſonde; ende helpt oock het Lichaem, dat verſterckende om de pynen der ſieckte te lyden: jae ſelve geeft ſomtyts weder de volmaeckte geſontheyt.

Als-dan de Siecke bidt ootmoedelyck vergeveniſſe aen alle de Suſters, hun met alle affectie bedanckende van de Charitate die ſy haer gedaen hebben; ende eyndelyck hun biddende, dat (om de liefde van onſen lieven Heere) ſy haer te ſtade commen met hunne Gebeden, om haer te helpen: couragieuſelyck, ende geluckelyck paſſeren de bangicheden des doots.

De Overſte in den naem van alle antwoort haer, dat (om de liefde van

van onſen Heere JESUS CHRISTUS) men haer ſeer gheerne vergeeft ; ende dat het niet noodigh en is hun te bedancken , van 't ghene daer de Charitate , ende devoir hun toe verbint : van de reſte ſy haer verſekert houde , datſe hun alle ; voor haer ſullen employeren tot Godt , met alle de devotie ende vierigheyt die 't hun mogelyck ſal weſen.

De Siecke ſeght den *Confiteor* ende den Prieſter geeft haer de naervolgende abſolutie : (oft is het noodich , ſy biecht haer) *miſereátur tui &c. Indulgéntiam abſolutiónem &c.*

Deus omnipotens Servátor & redémptor géneris humáni, qui Apóſtolis ſuis dedit ligándi atque ſolvéndi poteſtátem, ipſe te abſólvere dignétur à cunctis iniquitátibus tuis ; & quantum meæ fragilitáti permíttitur , auxiliánte ipſo ſis † abſolúta ante faciem ipſius. Qui vivit & regnat in ſæcula ſæculorum. ℟. Amen.

Den Prieſter geeft aen de Siecke vollen Aflaet in krachte van onſe previlegien , op de naervolgende maniere.

Concédo tibi plenárium indulgéntiam peccatórum tuórum facultáte mihi concéſſa & commíſſa virtúte bullárum órdinis veſtri : quod ſi præſens periculum Deo favente, eváſeris , ſit tibi hæc indulgéntia pro vero mortis artículo reſerváta.

De Coſterſſe daer en-tuſſchen deylt aen alle de Suſters , oft aen den meeſtendeel der ſelve , brandende ſignien. Den Prieſter beghint den ſeven Pſalm te leſen, die de Suſters Choorwys vervolgen , (ſynde geknielt) daer by voegende de Litanien die hier naer volghen inde bevelinge van de agoniſerende ; is't dat de Siecke can , ſal antwoorden met de andere : terwylen dat men de ſelve Pſalmen leeſt, den Prieſter ſteckt het uyterſte van ſynen duym in de H. *Olye*, oft wel een cleyn ſilveren inſtrument : ende hebbende de H. *Olye* ſeght het naervolgende Gebedt

In

In nómine Pa ✠ tris, & Fílij ✠ & Spíritus sancti ✠ extinguátur in te omnis virtus diáboli per impositionem mánuum meárum, immo per invocationem omnium sanctórum Angelórum, Archangelórum, Patriarchárum, Prophetárum, Apostolórum, Mártyrum, Confessórum, Virginum, atque omnium símul Sanctorum.

Dit geseyt synde, hy maeckt het teecken des Cruys met den duym die vet is vande H. *Olye*, (oft wel met het silveren instrument gheweeckt in de H. *Olye*) op de ses plaetsen die hier genaemt syn, seggende aen elcke van die het eygen gebedt; ende hy selve, droocht elcke salvinge, met het voorseyde Catoen.

Is te noteren dat de naervolghende forme, over een comt met het Roomsch Ceremoniael, datmen mach volgen, oft wel gebruycken de beschreven, ende besondere maniere des Bisdoms, daermen hem vindt.

Aen de ooghen.

Per istam sanctam Unctiónem ✠ & suam piíssimam misericórdiam: indúlgeat tibi Dominus quidquid per visum delíquisti. Amen.

Aen de Ooren.

Per istam sanctam Unctiónem ✠ & suam piíssimam misericórdiam: indúlgeat tibi Dominus quidquid per audítum deliquisti. Amen.

Aen den Neus.

Per istam sanctam Unctiónem ✠ & suam piíssimam misericórdiam: indúlgeat tibi Dominus quidquid per odorátum deliquisti. Amen.

Aen

Aen de Lippen.

Per iſtam ſanctam Unctiónem ✠ & ſuam piiſſimam miſericórdiam : indúlgeat tibi Dóminus quidquid per guſtum & locutiónem deliquiſti. Amen.

Aen de Handen.

Per iſtam ſanctam Unctiónem ✠ & ſuam piiſſimam miſericórdiam:indúlgeat tibi Dominus quidquid per tactum deliquíſti. Amen.

Aen de Voeten.

Per iſtam ſanctam Unctiónem ✠ & ſuam piiſſimam miſericórdiam indúlgeat tibi Dóminus quidquid per greſſum deliquíſti. Amen.

Om ghemackelycker deſe Ceremonie te doen; d'Infirmierſter (oft eene ander Suſter) moet by het bedde zyn ter ſyden de Siecke : ende daer geknielt, bereyt eerlyck, ende ſoetelyck de plaetſen die moeten geſalft ſyn. Den Prieſter aſſiſtent hout den Boeck voor den Biechtvader, ende d'een, en d'andere antwoorden, op alle de Gebeden die geſeyt worden door den Prieſter.

Den Prieſter waſcht ſyn handen, die vryvende met de kruyme van 't broodt op een becken : ende deſe waſſchinge moet geworpen worden in de piſcine; alwaer oock verbrant moeten ſyn de voorſeyde ſtoppen, met hun doosken van caerte.

Daer naer den Prieſter ſal de volgende gebeden ſeggen.

Unxi te Oleo ſancto, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ut non láteat in te immúndus ſpiritus, & dolor ſive inſanábilis languor, neque in membris tuis, neque in medúllis, neque in compaginibus membrórum tuórum, ſed virtus Chriſti altíſſimi in te coroboré-

borétur : quóniam ſicut unxit Samuel David in regem, & prophetam, Olei operatione omnipoténtis virtúte ; ſic ſuo ſancto medicámine te unxi quátenus per hujus miſtérij operatiónem & per hanc ſacráti Olei unctiónem atque noſtram deprecatiónem, virtute ſanctæ Trinitatis medicata, atque erecta, príſtinam ac meliorátam recipere merearis ſanitatem, à Domino omnipoténte. Qui vivit & regnat Deus in ſæcula ſæculórum. Amen.

Oremus.

Per iſtam ſanctam Unctiónem & per Dei virtútem, & per myſtérij noſtri Benedictiónem ſanctificéntur ab omni ſorde peccáti, manus & os, cor quoque ac ſenſus, viſus, audítus, guſtus, tactus, & odorátus, ac totum corpus tuum & ánima tua, idónea efficiáris ad invocándum atque ſanctificándum Deum, & benedicéndum nomen ejus : reddat tibi lætítiam ſalutáris ſui, & ſpiritu principáli confirmet te, & Spirítum ſanctum innovet in viſcéribus tuis, & ne auferat illum à te, ſed benedíctio Dei Patris, & Filij, & Spíritus ſancti deſcéndat ſuper te, copióſaque ſuper caput tuum défluat, & in extréma córporis tui deſcéndat, intérius exteriúſque te répleat, atque circúmdet, & ſit ſemper tecum. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

Sanet te Deus Pater omnípotens qui te creâvit, ſanet te Chriſtus qui pro te paſſus eſt in cruce; ſanet te Spíritus ſanctus qui tibi in baptíſma infúſus eſt; ſancta Trínitas unus Deus grátiam ſuam ad profféctum ſalútis ánimæ & córporis in te aúgeat, & ab omni malo te líberet, ac in bono júgiter conſérvet. Qui vivit & regnat Deus in ſæcula ſæculórum. Amen.

Dat als boven gedaen ſynde; ende de Pſalmen, en Litanien, die door de Suſters gheſeyt worden (als men de H. *Olye* gheeft) geeyndicht. Den Prieſter ſal continueren de naervolgende gebeden.

Kyrie eléiſon. Chriſte eléiſon.
Kyrie eléiſon. Pater noſter.

℣. Et ne nos indúcas intentatiónem.
℟. Sed líbera nos à malo.
℣. Salvam fac Ancíllam tuam.
℟. Deus meus ſperántem in te.
℣. Mitte ei Dómine auxílium de ſancto.
℟. Et de Sion tuére eam.
℣. Eſto ei Dómine turris fortitúdinis.
℟. A fácie inimíci.
℣. Nihil proficiat inimícus in ea.
℟. Et filius iniquitátis non appónat nocére ei.
℣. Dómine exaúdi oratiónem meam.
℟. Et clamor meus ad te véniat.
℣. Dóminus vobíſcum.
℟. Et cum ſpíritu tuo.

Oremus.

Dómine Deus qui per Apóstolum tuum Jacóbum locútus es : infirmátur quis in vobis ? indúcat Presbyteros Eccléſiæ, & orent ſuper eum, ungéntes eum Oleo ſancto in nómine Dómini, & orátio fidei ſalvábit infirmum & alleviábit eum Dominus, & ſi in peccátis ſit, remitténtur ei : cura quæſumus, Redémptor noſter, grátia Spíritus ſancti languores hujus infirmæ Sororis noſtræ, & ſua ſana vúlnera, ejúſque dimitte peccáta, atque dolóres cunctos cordis & corporis ab ea expélle, plenámque ei intérius exteriuſque ſanitátem miſericorditer redde : ut ope miſericórdiæ tuæ reſtituta ad priſtina reſparétur officia ; Qui cum Patre, & Spiritu ſancto vivis & regnas, Deus in ſæcula ſæculorum. Amen.

Oremus.

Réſpice quæſumus Dómine famulam tuam Sorórem noſtram, in infirmitáte ſui córporis laborántem, & ánimam réfove quam creaſti : ut caſtigatiónibus emendáta, ſe tua ſéntiat medicína eſſe ſanátam. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

Oremus.

Dómine ſancte Pater omnipotens ætérne Deus, qui benedictiónis tuæ grátiam ægris infundéndo corpóribus, factúram tuam multíplici pietáte cuſtódis : ad invocatió-

nem tui nóminis benígnus aſſiſte: ut famulam tuam, N. ſorórem noſtram ab ægritúdine liberátam, & ſanitáti donátam déxtera tua érigas, virtúte confirmes, poteſtáte tueáris, atque Eccléſiæ tuæ, ſanctíſque altáribus tuis, cum omni deſideráta proſperitáte reſtítuas. Per Chriſtum Dóminum noſtrum. Amen.

Oremus.

Dominus JESUS CHRISTUS apud te ſit, ut te defendat: intra te ſit, ut te reficiat: circa te ſit, ut te conſérvet: ante te ſit, ut te dedúcat: poſt te ſit, ut te cuſtódiat: ſuper te ſit, ut te bene ✠ dicat: qui in Trinitáte perfécta vivit & regnat in ſæcula ſæculórum. Amen.

Het SACRAMENT geadminiſtreert ſynde aen de Siecke (is't dat ſy noch het gebruyck der reden heeft) den Prieſter vermaent haer ſoetelyck met luttel woorden: klouck en ſtantvaſtich te zyn, in deſen laetſten ſtrydt; ende groot betrauwen te hebben op de hulpe, ende bermhertigheyt van onſen Heere: aen den welcken het belieft heeft, haer te wapenen, ende verſtercken; met het gheeſtelyck wapen van dit SACRAMENT.

Daer naer men ſal wederkeeren, op de maniere als geſeyt is van de H. Communie: daer-en-tuſſchen het Crucifix blyft by de Siecke; ende moet geſtelt ſyn op ſulcken plaetſe, dat ſy het dickwils can beſien ende aenbidden.

Men moet gewaerſchouwt zyn: dat om de H. *Olye* te geven aen eene Siecke; men niet en moet wachten, heel tot het uytterſte: maer men moet die gheven, terwylen het verſtant noch goet is; op dat die te devotelycker ontfangen ſy. Maer al heeft ſy de ſpraeck en kenniſſe verloren, men moet niet laeten haer die te geven: jae ſelfs; waer ſy gevallen in phreneſie, oft ander accident; men ſoude haer moeten de armen, handen, voeten, &c. binden; op dat ſoo het SACRAMENT mochte ontfangen; principalyck als ſy het van te vooren ghevraecht heeft.

Is't dat de Siecke sterft, geduerende het ontfangen van het SACRAMENT; den Priester moet terstont ophouden, ende beginnen het Responsorie *Subvenite*. Maer is't dat eenich geweldich exces van sieckte, haer haestelyck bevanght: en brenght in sulcken staet, datmen twyfelt oft sy in 't leven is; dat hy daerom niet en laet te vervolghen; maer met forme van conditie die is in dese maniere. *Si viva es, per istam sanctam &c.*

Dit SACRAMENT mach uyt-gereyckt worden, alsoo dickwils als men de Siecke siet naer by de doot commen; oock in de selve sieckte, is't dat die lanck-duerich is; ende dat sy is hervallen.

De H. Concilien vermaenen oock, dat dit SACRAMENT gheadministreert sy aen persoonen die gaen al rollende van ouderdom; niet tegenstaende datter geene sieckte en is.

Oock voegen daer noch by, dat al hoe wel, dat dit SACRAMENT ontfangen wort; aen de partyen door de welcke gemeynelycker de sonden in de Ziele commen: soo is het dat die partyen daer niet zynde, ghelyck alsser een handt oft voet afgesneden is geweest (door eenige sieckte) de salvinghe wort geappliceert aen de naeste partye, vande gene die haer ghebreeckt

De ooghen worden ghesalft, gesloten synde, van boven op de vellekens: de ooren van binnen; den neus op het uytterste: den mont, alleenelyck beneden de onderste lippe: de twee handen van binnen: de twee voeten van boven.

Men moet acht nemen; dat, daer de salvinge geapplikeert moet worden in twee letten, ofte gelycke partyen (als syn de oogen, de ooren, de handen, ende de voeten) den Priester en voleynt de forme niet, dat is de Sacramentale woorden; voor dat hy de H. *Olye* gheapplickeert heeft aen alle beyde. Als voor exempel; applickerende de H. *Olye* aende rechte oore, hy maeckt het teecken des Cruys seggende; *Per istam sanctam Unctiónem ✠ & suam piißimam misericórdiam*, ende alsdan die applicerende aende slincker, ende maeckende het teecken des Cruys, hy ververvolcht. *Indulgeat tibi Dñe &c.* Het selve moetmen doen aen de oogen, handen, ende voeten.

Eyndelyck wy waerschouwen, dat indien de Siecke in haer uytterste licht; men moet achterlaeten 't gene d'administratie van de H. *Olye* is voorgaende: jae selve: is't dat den noot soodaenich is: beginnen absolutelyck door *Per istam Sanctam Unctiónem &c.* gevende haestelyck het SACRAMENT, van vreese dat de Siecke sonder het selve soude overlyden.

PROTESTATIEN

Van de Siecke een luttel voor de Doot.

IS't dat men oordeelt nootsaeckelyck te wesen men sal den Biecht-vaeder binnen doen commen, om de siecke die soo naer de doot is, te vertroosten ende by te staen. Commende in de Camer sal seggen, *Pax huic Dómui &c. Et ómnibus habitántibus in ea.*

Terstont commende by de Siecke, naer haer gegroet te hebben, is't dat hy die siet seer naer de doot te wesen, ende bequaem tot het ghebruyck der reden, salse vermaenen haer geheelyck te resigneren in het wel behaeghen Godts; ende haer siende bereyt om te sterven, sal haer vraghen 't'gene hier volght.

VRAEGHE. *Maseur ghelooft ghy alle de artyckelen des Ghelooffts, ende gheheel de H. Schrifture, naer het uytleggen der HH. Vaders ende Catholycke Leeraers?*

De Siecke antwoort. *Ick gheloove het.*

Verworpt ende veracht ghy alle de ketteryen en superstitien, verwesen ende verworpen door onse Moeder de H. Catholycke Kercke?

Ick verworpse.

Verblydt ghy u te sterven in het gheloove van onsen Heer JESUS CHRISTUS?

Ick verblyde my daer in.

Bekent ghy, dat ghy onsen Heere Godt ende Schepper, grootelyex vergramt hebt, van wien ghy houdt al 't ghene ghy hebt?

Ick bekenn' het.

Hebt ghy een leetwesen uyt ganscher herten van alle de sonden die gy hebt ghedaen tegen uwen Heer ende Godt: tegen u eygen selven: en tegen uwen naesten, in wat maniere dat het zy? *Het is my leet.*

Syt ghy bedroeft van alle u onachtsaemheden, ende versuymenissen in het goet te wercken, en verachten vande Gracie die den Heere Godt u heeft gegeven.

Ick ben daer droeve om.

Begeert ghy geen kennis te hebben van alle u vergeten sonden, om daer af te mogen hebben een besonder berauw ende droefheydt: ende om penitentie over de selve te doen? *Ick begheere het* *Syt*

Syt ghy uiet droef dat ghy niet en gedenckt alle uwe ſonden met de welcke ghy Godt vergramt hebt, op wat plaetſe, en met wat perſoonen; ende indien u vande ſelve waert gedenckende en ſaut ghy die niet volcommelycken willen biechten?

Ick ben daer droef om.

Hebt ghy geen leetweſen, dat diverſche reyſen, naer uwe ſonden ghebiecht, en vergeveniſſe daer van vercreghen te hebben, wederom gevallen zyt in de ſelve oft meerdere fauten? *Ick ben daer droeve om.*

Maeckte geen propoſt (is dat het Godt belieft u van deſe ſieckte te gheneſen) ghy ſult trachten de reſte van u leven beter over te brengen? en liever lyden alle ſoorten van tydelyck verlies, jae de doodt ſelver als Godt noch doodelyck te vergrammen? *Ick propoſere dat alſoo.*

Bidt gy hem niet dat hy u wilt verſtercken in dit goet voor-nemen en reſolutie?

Ick bid het hem.

Vergeeft ghy niet aen alle uwe vyanden die door woorden oft wercken u (ofte de uwe) hebben miſdaen, en dat om de liefde van onſen Heere Godt? aen wien gy oock vergiffenis zyt vragende van alle uwe ſonden als oock aen de H. Maghet MARIA, *aen onſen H. Vader* FRANCISCUS *ende aen alle de Heyligen; en dat niet alleen met den monde, maer uyt heel u herte?*

Ick vergeve: en vraghe Godt om vergiffenis:

Syt ghy bereyt reſtitutie te doen, waer't dat gy iemant eenighe ſchaede hadt ghedaen, in hun goet, eere, ofte goede naem?

Ick wil, en ben gereet.

Geloofde dat ghy door uwe verdienſten alleen, niet ſult geraecken tot het ryck der Hemelen? maer door de kracht ende verdienſten van onſen Heere JESUS CHRISTUS? *Ick gheloove het.*

Geloofde niet dat JESUS CHRISTUS *voor onſe ſalicheyt is gheſtorven, en datter niemandt can ſaligh worden, als door de verdienſten van ſyn Paßie ende Doodt?* *Ick gheloove dat.*

Bedanckt ghy hem niet ſoo veel als gy vermocht, ende recommandeert ghy u niet in ſyn Paßie ende Doodt?

Ick bedanck hem en recommandere my uytter herten.

Is't dat den Duyvel u veropenbaert lecht hem te vooren de verdienſten van de Paßie ons Heeren. *Ick ſal het doen.*

Is't dat hy u temeert met het Gheloove ſeght dat ghy ghelooft al dat de H. Kercke ghelooft ende beleyt. *Ick ſal het ſeggen.*

Waer't dat Godt ▪ wilde oordeelen naer uwe ſonden: ſeght hem: Heere Godt, ick ſtelle de Doodt ous Heere JESU CHRISTI *tuſſchen u Oordeel en myne Ziele, en om dat ick door myne ſonden de helle hebbe verdient, ſoo ſtelle ick ſyn Paſſie tuſſchen my, en uwe gramſchap. K'ſtelle de verdienſten van de ſelve Paſſie voor de verdienſten die ick behoorde te hebben, en nochtans niet en hebbe. ſeght oock, Heere in u handen bevele ick mynen geeſt.*

Ick ſal het ſegghen.

Hier volghen de Proteſtatien die de Siecke doet is't datſe can, oft een ander voor haer.

In den naem vande Alderheylichſte Dryvuldicheyt, den Vader, den Sone, ende den Heyligen Geeſt. Ick Suſter N. proteſtere voor ▪ H. Enghel Godts (onder wiens bewaeringe ick (door de Goddelycke Bermhertigheyt) gheſtelt ben van het Lichaem myns Moeders) voor onſen H. Vader FRANCISCUS, *en voor ul. die hier tegenwoordich zyt. Dat ick begeere te ſterven in het waerachtich Catholyck Gheloove, waer van de H. Apoſtolycke en Roomſche Kercke, beleydeniſſe van doet, en in het welck alle de Heyligen ſyn geſtorven. Noch meer, ick proteſtere dat ick niet eenen ooghenblick tydts langher wil leven als het de Goddelycke goetheydt belieft, aen wien ick mynen wille geheel onderworpe in alles, en over al.*

Item ick proteſtere, dat ick uyt deſe Werelt wil ſcheyden onder ▪ Engelſche beſcherminghe, en hulpe van de Goddelycke gratie: en dat myne intentie is te ſterven in deſe maniere (ſonder eenighe wanhope oft twyffelinghe des Gheloofs) inder voegen dat de groote, noch het getal mynder ſonden, my niet en ſullen doen vallen in den afgront van wanhope; aengeſien ick weet, en vaſtelyck gheloove (waer't dat het beliefde aen de Goddelycke goetheydt) een druppelken van dat dierbaer Bloet gheſtort aen den Galgh-boom des Cruys, ghenoech is om het heel Menſchelyck gheſlacht te verloſſen.

Ick proteſtere oock, in gheval ('tgene Godt niet en gelieve, ick quam te vallen in eenige wanhope, oft twyffelinge des geloofs: door cleenmoedichydt des geeſt (veroorſaeckt door t' ſicht van het ſchroomelyck Oordeel Godts daer ick moet compareren of door tentatie van den duyvel: of wel door ſlappichyt van de reden,) nu terwylen ick den geeſt goet hebbe, ick weder-roepe en doen dat te niet, en wil het gehouden hebben voor niet gedaen; als niet commende uyt eenen geſonden geeſt noch vryen wille: en onderworpe my teenemael aen de Goddelycke goetheyt ende bermhertichydt.

Ick

Ick proteſtere noch; gelyck het ſeker is, dat de Goddelijcke Bermhertigheyt noyt en ſal geweygert worden aen eenen rauwigen ſondaer, die (gebiecht ſynde) de ſelve begeert tot vergiffeniſſe ſynder ſonden: k'wenſche dan uyt heel myn herte, dat het Godt believe my Bermhertigheyt te doen; en te verleenen quytſcheldinge van alle myne ſonden: 't welck ick verſoecke door de verdienſten van de bitter Doodt ons Heeren JESU CHRISTI *? door de kracht van ſyn H. Cruys? door de voorſpraecke van ſyne Alder-heylichſte Moeder? van alle de Engelen, en Uyt-vercoren des Hemels.*

Ick proteſtere oock noch; dat (met ootmoedichydt) 'k bidde, de Goddelijcke Majeſteyt my te willen ontfangen, onder het getal vande gene die hy vander eeuwigheydt vercoſen heeft, om in den dagh des Oordeels behouden te weſen? en dat hy niet toe en laet dat ick geſcheyden worden van ſyne goedertierentheyt? my overgevende tot alle het gene hy wilt dat ick ſal lyden in het Vagevier, om te voldoen aen ſyne Goddelijcke rechtveerdichydt.

BEVELINGHE.

DEſe voorgaende Proteſtatien (mynen uyterſten wille, ende affectie) bevele ick den Alder-heylichſten Engel Godts, voor een teſtament van myne Siele: ten eerſten: op dat gy my uyt het Teſtament van mynen Salighmaecker geweerdight toe te eygenen: eenen weemoedigen toekeer ende droevighen ſucht? van die ontallycke pynen, die hy (dry uren levendigh hangende aen het Cruys) heeft ghehadt: om te verſoeten de ſmerten, ſnaecken, ſuchten, ende herſuchten, met de welcke ick dan ſal bevanghen weſen? ende op dat de Moeder aller gratie, my wille toe voegen, eenen ſucht van haer maeghdelyck herte? ende eenen weemoedigen toekeer uyt die ontallycke ſuchten ende traenen, die ſy heeft gehadt, ſtaende onder het Cruys (haren Sone, den Verloſſer van het menſchelyck geſlacht aenſiende)? my ontfangende onder het getal van die ſondaren, die vergiffenis, ende ſaligheydt van den Heer in het leſte Oordeel (door ſyn alderheylighſte verdienſten, ende Gebeden) ſullen verwerven?

Ten tweede? dat my ter hulpe kome uwen Engelſchen byſtant: op dat alſwanneer myn ellendigh herte ſal ſcheuren, ende myn arme Ziele ſal ſcheyden van het Lichaem; als dan magh vinden eenen medoogenden Rechter? uyt opſicht van die goddelycke Liefde, in de welcke ſyn minnende herte aen het Cruys is geſcheurt, voor de ſaligheyt des werelts; en ſyn goddelijcke Ziele van ſyn Lichaem is gheſcheyden.

Ten leſten alderheylighſten Enghel Godts, ick bevele u de uytterſte ure van myn leven, ende den uytganck van myne Ziele, op dat haer beſtieren ende van de vyan den haerder ſaligheyt beſchermen ſoude? ende op dat gy van deſe proteſten, daer; ende ſoo dickwils het ſal van noode ſyn, (tegen alle peryckelen van myn ſaligheydt) wilt ſyn getuygen, ende beſchermer.

Om te beſoecken, vertrooſten, ende recommanderen eene Suſter in haer Uytterſte.

DAt-men ſorght, de Religieuſe die de H. *Olÿe* ontfangen heeft; charitativelyck geaſſiſteert wort, in die uytterſte banghicheydt des doodts: tot deſen eynde, d'Overſte ſal ordonneren aen de gene die de Siecke byſtaen; ſoo wel, voor haer te bidden; als oock te aencourageren, in deſe benautheydt: haer voorſichtelyck ſeggende 'tgene noodigh is geſeydt te weſen in deſen tydt.

Dat de gewyde keerſſe brande, oft ten minſten altydts bereyt ſy om in tydts gevonden ende onſteken te worden: den Prieſter incommende dat hy gheleydt ſy gelyck de Statuten ſeggende, ende commende in het Sieck-huys ſal ſeggen *Pax huic Domui.* ℟. *Et omnibus habitantibus in ea.*

Dat alle de Religieuſen tegenwoordigh ſyn, in't overleyden van eene Suſter; ende daer toe geroepen zynde ſullen neerſtelyck comen, ſonder anderſints d'oorder der Profeſſie daer in te onderhouden: ſeggende elck in't particulier den *Credo*: dien herleſende tot dat in het Sieck-huys ſyn gekomen.

Is't dat ſulckx voorvalt geduerende het Officie, dat d'Overſte daer eenige ſeynt; verwachtende het eynde des ſelfs, om de andere oock te gaen: ſeggende van gelycke den *Credo*. Is het in den tydt van den Refter; 'tis goet de maeltydt te verlaeten, om dit werck der liefde; het welck gedaen, men mach wederkeeren tot ſyne maeltydt: is het dat ſy lange in haer uytterſte licht, de Overſte ſal ſorgen een deel van de Suſters naer den Refter te ſenden; de welcke voleynt hebbende de ordinariſſe Ceremonien van de maeltyt, (als de leſinge, ende de danckſegginge) keeren wederom tot het Sieck-huys; op dat de andere oock hunne maeltyt gaen voldoen.

De

De Suſters gekomen zynde in het Sieck-huys, knielen neder; ter wylen dat den Prieſter (oft de Overſte) ofte wel eenige andere (daer toe bequaem) byſtaet de gene die in haer uytterſte licht, (haer moet gevende om kloeckelyck te ſtryden, en een groot en vaſt betrauwen te hebben in de Paſſie van onſen lieven Heere, ende ſyne groote bermhertigheydt: haer vermaenende te aen-roepen den H. Naem JESUS; toevlucht te nemen tot de verdienſten van onſe lieve Vrauwe; haren goeden Engel, ende van onſen H. Vader FRANCISCUS: haer ſeghenende met de gewyde keerſſe, de Suſters ſeggen in het beſonder devotelyck de naervolgende Gebeden met drymael *Pater* ende *Ave*; waer van het eerſte is tot gedenckeniſſe van het alderpynelyckſte Uytterſte van onſen Lieven Heere: het tweede tot gedenckeniſſe van ſyne Paſſie, ende aldergrootſte tormenten: het derde, tot gedenckeniſſe van ſyne oneyndelyck liefde. Men moetſe ſeggen op deſe maniere.

Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon.

Kyrie eleiſon.

Pater noſter. Ave Maria.

Domine JESU CHRISTE, per tuam ſanctíſſimam agoníam & oratiónem qua oráſti pro nobis in monte Olivéti, quando factus eſt ſudor tuus ſicut gúttæ ſánguinis decurréntis in terram: óbſecro te, ut multitúdinem ſudóris tui ſanguínei, quem præ timoris angúſtia copioſiſſime effudíſti, offérre & oſténdere dignéris Deo Patri omnipoténti contra multitúdinem omnium peccatórum hujus fámulæ tuæ Soróris noſtræ, & libera eam in hac hora mortis ſuæ ab omnibus pœnis & angúſtiis quas pro peccátis ſuis ſe timet meruíſſe: Qui cum Patre, & Spíritu ſancto vivis & regnas in ſæcula ſæculorum. Amen.

Kyrie Eléiſon. Chriſte Eléiſon.

Kyrie Eléiſon.

Pater noſter. Ave Maria.

Dómine JESU CHRISTE, qui pro nobis mori dignátus es in Cruce, óbſecro te, ut ómnes amaritúdines Paſſiónum & pœnarum tuárum, quas pro nobis míſeris peccatóribus ſuſtinuíſti in Cruce, maxime in illa hora, quando ſanctíſſima ánima tua egreſſa eſt de córpore tuo ſanctíſſimo, offerre & oſténdere dignéris Deo Patri omnipoténti, pro ánima hujus fámulæ tuæ Soróris noſtræ, & Líbera eam, in hac hora mortis ab ómnibus pœnis & paſſionibus, quas pro peccátis ſuis ſe timet meruíſſe. Qui cum Patre & Spíritu ſancto vivis & regnas in ſæcula ſæculórum. Amen.

Kyrie Eléiſon. Chriſte Eléiſon.

Kyrie Eléiſon.

Pater noſter. Ave Maria.

Domine JESU CHRISTE, qui per os Prophetæ dixíſti, in charitáte perpétua diléxi te, ideo attráxi te míſerans: óbſecro te, ut eámdem charitátem tuam, quæ te de cælis in terram (ad tollerándas ómnium Paſſiónum tuárum amaritúdines) attraxit, offérre & oſténdere dignéris Deo Patri omnipoténti pro ánima hujus fámulæ tuæ Soróris noſtræ, & líbera eam ab ómnibus paſſiónibus & pœnis, quas pro peccátis ſuis timet ſe meruiſſe

ruíſſe; Et ſalva ánimam ejus in hac hora éxitus ſui, áperi ei jánuam vitæ, & fac eam gaudére cum Sanctis tuis in glória ætérna, & tu piíſſime Dómine JESU CHRISTE qui redemíſti nos pretioſiſſimo Sánguine tuo, miſerére ánimæ hujus fámulæ tuæ Soróris noſtræ, & eam introdúcere dignéris ad ſemper viréntia & amœna loca paradiſi, ut vivat tibi amóre indiviſibili qui a te, & ab Eléctis tuis numquam ſeparári poteſt. Qui cúm Patre & Spirítu ſancto vivis & regnas Deus in ſæcula ſæculórum. Amen.

Die Gebeden geeyndicht; d'Hebdomadariſſe begint de naervolgende Litanien, ende worden overhant vervolght met eene leeghe ſtemme.

KYrie Eléiſon. Chriſte Eléiſon.
Kyrie Eléiſon.

Sancta Maria. Ora pro ea.
Omnes ſancti Angeli & Archángeli. Oráte pro ea.
Sancte Abel. Ora pro ea.
Omnes chorus juſtorum. Oráte pro ea.
Sancte Abraham. Ora pro ea.
Sancte Joánnes Baptiſta. Ora pro ea.
Omnes ſancti Patriárchæ & Prophétæ. Orâte pro ea.
Sancte Petre. Ora pro ea.
Sancte Paule. Ora pro ea.
Sancte Andréa. Ora pro ea.
Sancte Joánnes. Ora pro ea.

Om-

Omnes ſancti Apóſtoli & Evangelíſte. Oráte pro ea.
Omnes ſancti Diſcípuli Dómini. Oráte pro ea.
Omnes ſancti Innocéntes. Oráte pro ea.
Sancte Stéphane. Ora pro ea.
Sancte Laurénti. Ora pro ea.
Omnes ſancti Martyres. Oráte pro ea.
Sancte Silvéſter. Ora pro ea.
Sancte Gregóri. Ora pro ea.
Sancte Auguſtíne. Ora pro ea.
Omnes ſancti Pontífices & Confeſſóres. Oráte pro ea.
Sancte Benedícte. Ora pro ea.
Sancte Pater FRANCISCE. Ora pro ea.
Omnes ſancti Mónachi & Eremítæ. Oráte pro ea.
Sancte María Magdaléna. Ora pro ea.
Sancta Lúcia. Ora pro ea.
Sancta Clara. Ora pro ea.
Sancta Eliſabeth. Ora pro ea.
Omnes Sanctæ Vírginis & Viduæ. Oráte pro ea.
Omnes Sancti & Sanctæ Dei: intercédite pro ea.
Propítius eſto. Parce ei Dómine.
Propítius eſto. Libera eam Dómine.
Propítius eſto. Libera eam Dómine.
Ab ira tua. Libera eam Dómine.
A perículo mortis. Libera eam Dómine.
A mala morte. Libera eam Dómine.

A pœnis inférni. Líbera eam Dómine.
Ab omni malo. Líbera eam Dómine.
A poteſtáte Diáboli. Líbera eam Dómine.
Per nativitátem tuam. Líbera eam Dómine.
Per Crucem & paſſiónem tuam. Líbera eam Dómine.
Per mortem & ſepultúram tuam. Líbera eam Dómine.
Per glorióſam reſurrectiónem tuam. Líbera eam Dñe.
Per admirábilem aſcenſiónem tuam. Líbera eam Dñe.
Per grátiam Spíritus ſancti paracliti. Líbera eam Dñe.
In die judícii. Líbera eam Dómine.
Peccatóres. Te rogámus audi nos.
Ut ei parcas. Te rogámus audi nos.
Kyrie eléiſon. Chriſte eléiſon.
Kyrie eléiſon.

Alſdan den Prieſter (gecleet met eene violette Stole) oft d'Overſte, begint abſolutelyck de naervolgende Gebeden, gheaſſiſteert van eenighe Suſters; terwylen dat de andere Choor-wys de ſeven Pſalmen leſen, met eene leeghe ſtemme, ende ſonder *Glória Patri.*

Proficíſcere ánima Chriſtiána de hoc mundo, in nómine Dei ✠ Patris omnipoténtis qui te creávit: in nómine Jesu ✠ Christi Filij Dei vivi, qui pro te paſſus eſt: in nómine Spíritus ✠ ſancti, qui in te effúſus eſt: in nómine Angelórum & Archangelórum: in nómine Thronórum & Dominatiónum: in nómine Principátuum & Poteſtátum: in nomine Chérubim & Séraphim: in nomine Patriarchárum & Prophetárum:

in

in nómine sanctórum Apostolórum & Evangelistárum: in nómine sanctórum Mártyrum & Confessórum: in nómine sanctorum Monachórum & Eremitárum: in nómine sanctárum Virginum, & ómnium Sanctórum & Sanctárum Dei: hodie sit in pace locus tuus, & habitatio tua in sancta Sion. Per eumdem Christum Dóminum nostrum. ℟. Amen.

DEus miséricors, Deus clemens, Deus, qui secúndum multitúdinem miseratiónum tuárum peccáta pœniténtium deles,& præteritorum criminum culpas venia remissionis evácuas: respice propitius super hanc fámulam tuam N. & remissiónem omnium peccatórum suórum tota cordis confessióne poscéntem deprecátus exáudi. Rénova in ea, piíssime Pater, quidquid terréna fragilitáte corrúptum, vel quidquid diabólica fraude violátum est: & unitáti córporis Eccléſiæ membrum redemptiónis annécte. Miserére Dómine gemítuum, miserére lacrymárum ejus: & non habéntem fidúciam nisi in tua misericórdia, ad tuæ Sacraméntum reconciliatiónis admitte. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

COmméndo te omnipoténti Deo, charíssima Soror, & ei, cujus es creatúra, commítto: ut cum humanitátis débitum morte interveniénte persólveris, ad auctórem tuum, qui te de limo terræ formáverat, revertáris,

ris. Egrediénti ítaque ánimæ tuæ de córpore ſpléndidus Angelórum cœtus occúrrat: judex Apoſtolórum tibi ſenátus advéniat: candidatórum tibi Mártyrum triumphátor exércitus óbviet: liliâta rutilántium te Confeſſórum turma circúmdet: jubilántium te Vírginum chorus excípiat: & beátæ quiétis in ſinu Patriarchárum té compléxus aſtríngat: mitis atque feſtívus CHRISTI JESU tibi aſpéctus appáreat, qui te inter aſſiſténtes ſibi júgiter interéſſe decérnat. Ignóres omne quod horret in ténebris quod ſtridet in flammis, quod crúciat in torméntis. Cedat tibi tetérrimus ſátanas cum ſatellítibus ſuis: in advéntu tuo te committántibus Angelis contremíſcat, atque in ætérnæ noctis chaos immáne diffúgiat. Exúrgat Deus, & diſſipéntur inimíci ejus: & fúgiant qui odérunt eum, à fácie ejus. Sicut déficit fumus, deficiant: Sicut fluit cera à fácie ignis, ſic péreant peccatóres à fácie Dei: & juſti epuléntur, & exúltent in conſpéctu Dei. Confundántur ígitur & erubéſcant omnes tartáreæ legiónes, & miníſtri ſátanæ iter tuum impedíre non áudeant. Líberet te à cruciatu CHRISTUS, qui pro te crucifixus eſt. Líberet te ab ætérna morte CHRISTUS, qui pro te mori dignátus eſt. Conſtítuat te CHRISTUS Filius Dei vivi intra paradíſi ſui ſemper amœna viréntia, & inter óves ſuas te verus ille Paſtor agnóſcat. Ille ab ómnibus peccátis tuís te abſólvat; atque ad déxteram ſuam in electórum ſuó-

rum te ſorte conſtítuat. Redemptórem tuum fácie ad fáciem videas, & præſens ſemper aſſiſtens, manifeſtíſſimam beátis óculis aſpícias veritátem. Conſtitútus igitur inter ágmina beatórum, contemplatiónis divínæ dulcédine potiáris in ſæcula ſæculórum. ℟. Amen.

SUſcipe Dómine ancíllam tuam in locum ſperándum ſibi ſalvatiónis à miſericordia tua. ℟. Amen.

Líbera Dómine ánimam ancíllæ tuæ, ex ómnibus periculis inférni, & de láqueis pœnárum, & ex ómnibus tribulatiónibus. ℟. Amen.

Líbera Dómine ánimam ancíllæ tuæ ſicut liberáſti Enoch & Eliam de commúni morte mundi. ℟. Amen.

Líbera Dómine ánimam ancíllæ tuæ, ſicut liberáſti Noë de diluvio. ℟. Amen.

Líbera Dómine ánimam ancíllæ tuæ, ſicut liberáſti Abraham de Ur Chaldæórum. ℟. Amen.

Líbera Dómine ánimam ancíllæ tuæ, ſicut liberáſti Job, de paſſionibus ſuis. ℟. Amen.

Líbera Dómine ánimam ancíllæ tuæ, ſicut liberáſti Iſaac de hoſtia, & de manu patris ſui Abrahæ. ℟. Amen

Líbera Dómine ánimam ancíllæ tuæ, ſicut liberáſti Lot de Sódomis, & de flammis ignis. ℟. Amen.

Líbera Dómine ánimam ancíllæ tuæ, ſicut liberáſti Moyſen de manu Pharaónis regis Ægyptiórum. ℟. Amen.

Li-

Libera Dómine ánimam ancíllæ tuæ, ſicut liberáſti Daniëlem de lacu leonum. ℟. Amen.

Líbera Dómine ánimam ancíllæ tuæ, ſicut liberáſti tres púeros de camino ignis ardéntis, & de manu regis iníqui. ℟. Amen.

Líbera Dómine ánimam ancíllæ tuæ, ſicut liberáſti Suſannam de falſo crimine. ℟. Amen.

Líbera Dómine ánimam ancíllæ tuæ, ſicut liberáſti David de manu regis Saul, & de manu Goliæ. ℟. Amen.

Líbera Dómine ánimam ancíllæ tuæ, ſicut liberáſti Petrum & Paulum de carceribus. ℟. Amen.

Et ſicut beatiſſimam Theclam virginem & martyrem tuam de tribus atrociſſimis torméntis liberáſti, ſic liberáre dignéris animam hujus ancíllæ tuæ, & tecum facias in bonis congaudere cæleſtibus. ℟. Amen.

COmmendámus tibi Dómine, animam fâmulæ tuæ N. precamurque te Dómine JESU CHRISTE Salvátor mundi, ut propter quam ad terram miſericorditer deſcendíſti, Patriarchárum tuórum ſinibus inſinuâre non rénuas. Agnoſce Dómine creatúram tuam, non à dijs aliénis creátam, ſed à te ſolo Deo vivo & vero: quia non eſt alius Deus præter te, & non eſt ſecundum opera tua. Lætifica Dómine ánimam ejus in conſpectu tuo, & ne memineris iniquitátum ejus antiquarum, & ebrietátum, quas ſuſcitavit furor ſive fervor mali deſiderij. Li-

cet enim peccáverit, tamen Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum non negávit, ſed crédidit; & zélum Dei in ſe habuit, & Deum qui fecit omnia, fideliter adoravit.

Men antwoort niet *Amen.* in't eynde van dit Ghebedt; maer men leeſt abſolutelyck het volgende.

DElícta juventútis, & ignorántias ejus, quæſumus, ne memíneris Dómine: ſed ſecúndum magnam miſericórdiam tuam memor eſto illíus in glória claritátis tuæ. Aperiántur ei cæli, collæténtur illi Angeli. In regnum tuum Dómine ancíllam tuam ſúſcipe. Suſcípiat eam ſanctus Michaël Archángelus Dei, qui milítiæ cæléſtis méruit principátum. Véniant illi óbviam ſancti Angeli Dei, & perdúcant eam in civitátem cæléſtem Jerúſalem. Suſcípiat eam beátus Petrus Apóſtolus, cui á Deo claves regni cæléſtis tráditæ ſunt. Adjuvet eam ſanctus Paulus Apóſtolus, qui dignus fuit eſſe vas electiónis. Intercédat pro ea ſanctus Joánnes eléctus Dei Apóſtolus, cui revelata ſunt ſecréta cæléſtia. Orent pro ea omnes ſancti Apóſtoli, quibus à Dómino data eſt potéſtas ligándi atque ſolvéndi. Intercédant pro ea omnes Sancti & electi Dei, qui pro Chriſti nómine torménta in hoc ſæculo ſuſtinuérunt: ut vínculis carnis exúta, pervenire mereátur ad glóriam regni cæléſtis: præſtánte Dómino noſtro JESU CHRISTO: qui cum Patre & Spíritu ſancto vivit & regnat in ſæcula ſæculórum. ℟. Amen.

Is't dat de Siecke noch in haer uytterſte blyft, men voecht daer by het Symbolum. *Quicumque vult ſalvus eſſe &c.* (dat door de Suſters choorwys wort gheſeyt) blyft ſy noch langer, den Pſalm. *Confitemini* (die inde Primen ſtaet) ende is het noodich *Beati immaculati*; al ſonder *Glória Patri*: de Leecke Suſters leſen hun Rooſen-hoeyken oft andere Gebeden.

Men magh oock by de voorſchreven dingen, de leſinge van de Paſſie ons Heeren voegen; Jae ſelfs moet geleſen worden (in gemeyne taele) by de gene die in haer uytterſte licht; is dat ſyn noch t'gebruyck der reden heeft, ende dat het de ſieckte toe-laet.

Soo naer al deſe devoiren, men oordeelt datſe niet ſoo haeſt en ſal overlyden, de Suſters mogen hun vertrecken; maer d'Overſte ſalder ten minſten dry ordonneren die haer geduerigh byſtaen, ſoo met hunne gebeden als met vertrooſtingen ende encourageringen; t'welck ſy moeten doen met groote liefde, aen-roepende dickwils de hulpe ende den Naem ons Heeren: de verdienſten vande glorieuſe Maghet MARIA: van onſen H. Vader FRANCISCUS: van haeren goeden Enghel: ende vanden Heyligen, ofte Heylighe, welcken naem ſy draecht.

Deſe Suſters ſullen mogen verandert ende vernieuwt worden (om gheſoulageert te zyn) gelyck de Overſte dat ſal oordeelen noodich te weſen: ende alſoo dickwils als ſy mercken (door eenich teecken) dat de Siecke naer haer eynde is treckende, ſullen alle neerſticheyt doen, om de Suſters (die daer moeten commen) vlytelyck ende charitativelyck te waerſchauwen; ſeggende den *Credo*. ende dien hernemende tot dat ſy in het Sieck-huys gecommen ſyn.

Dat de gewyde Keerſſe oock noyt en manckeert van ontſteken te ſyn by de Siecke, ſoo dickwils alſmen meynt datſe moet overlyden: Jae ſelfs! het is goet haer die in handen te doen hauden, ſeggende eenighe devote, ende korte Ghebeden aen onſen Heere, oft aen onſe Lieve Vrauwe: het is oock goet haer dickwils te ſeghenen, maeckende het teecken des H. Cruys, met de ſelve Keerſſe; o m dat dit van groote cracht is, tegen de princen der duyſterniſſen; die ſeer dickwils den Menſch vreedelyck overvallen in deſe laetſte ure, maer oock wonderlyck vreeſen ſulcken gheeſtelycke wapenen van beſcherminghe.

Men moet oock niet vergheten haer te appliceren (oft toe te eygenen) de Aflaeten gejont inde laetſte ure; t'ſy door middel van eenighe Medaillie, oft Beelt (gewydt door ſyne Heylicheyt) ofte door eenighe andere ſaecken hoedaenich die ſyn.

Soo haeſt als ſy overleden is, men leeſt het naervolgende *Reſponſoir*: den Prieſter (is't dat hy teghenwoordich is) ende in ſyn abſentie, de Overſte, ofte een ander Religieuſe (gheordonneert om haer by te ſtaen, t' ſelve beghinnende.

℟. Subveníte Sancti Dei, occúrrite Angeli Domini: * Suſcipientes ánimam ejus * Offeréntes eam in conſpectu Altíſſimi. ℣. Suſcípiat te Chriſtus qui vocávit te, & in ſinum Abrahæ Angeli dedúcant te. * Suſcipiéntes ánimam ejus: Offeréntes eam in conſpéctu altíſſimi.

℣. Réquiem ætérnam dona ei Dómine: & lux perpetua luceat ei. Offerentes eam in conſpectu Altíſſimi.

Daer naer ſeght-men choorwys. Kyrie eléiſon.
Chriſte eléiſon. Kyrie eléiſon.
Dan den Prieſter, oft d'Overſte. Pater noſter.

℣. Et ne nos indúcas in tentatiónem.
℟. Sed líbera nos à malo.
℣. Requiem ætérnam dona ei Dómine.
℟. Et lux perpétua luceat ei.
℣. A porta inferi.
℟. Erue Dómine ánimam ejus.
℣. Requieſcat in pace.
℟. Amen.
℣. Dómine exáudi oratiónem meam.
℟. Et clamor meus ad te véniat.
℣. Dominus vobíſcum.
℟. Et cum Spíritu tuo.

Ore-

Oremus.

Tibi Dómine commendámus ánimam fámulæ tuæ N. Matris (*oft*) Sororis noſtræ: ut defuncta ſæculo tibi vivat: & que per fragilitátem humánæ converſatiónis peccáta commíſit, tu vénia miſericordíſſimæ pietatis abſtérge. Per Chriſtum Dóminum noſtrum. Amen.

Daer naer beſproyt het Lichaem met wy-waeter, in forme van een cruys. De Sufters die niet tegenwoordich en ſyn in't overlyden, moeten ſoo haeſt als daer van gewaerſchaut zyn neder knielen: ende heffende hun hert tot Godt, ſullen het voorſchreven *Reſponſoir.* ſegghen met de Ghebeden, ghelyck oft ſy tegenwoordich waeren: de leecke Sufters die niet en connen leſen, ſegghen vyfmael *Pater noſter* ende ſoo veel *Ave maria.*

OORDER
OM DE BEGRAVENISSE
Der Overleden Religieusen van de Penitentie geseyt Capucinerssen.

EEne Suster overleden synde, de Costersse luyt de Clocke gelyck van den *Ave Maria* te weten, negen clops; daer by voegende eene poose met vollen geluyt, ghedurende den tydt van ontrent dry *Miserére*: t'welck men continueert dry keeren naervolghens. Maer is't dat de Suster by nachte overlydt, men wacht tot s'morgens ten vyf uren van de Clocke te luyden.

Is't dat den tydt het toelaet, de Religieusen gaen Processie-wys naer den Refter met stil-swygen, alwaer eene Suster (sulcke als d'Overste begeert) de Benedictie genomen hebbende, synde geknielt in't midden, seght ootmoedelyck schult voor de Overleden; biddende om bermhertigheyt, voor alle de fauten gedaen teghen de Regels ende Statuten: (t'sedert dat Godt haer heeft geroepen tot den H. staet der Religie) ende vraegende eenighe Penitentie. (Als het de Moeder Ancilla is die overleden is, de Vicarisse moet dese Ceremonie doen addresserende haere stemme aen alle ende niet aen eenighe Suster in't bysonder) de Overste hebbende vermaent te bidden om de ruste vande Overleden; men seght den Psalm. *Miserére*; ende den, *De profundis*. Choor-wys.

Kyrie eléison. Christe eléison.
Kyrie eléison. Pater noster.

℣. Et

℣. Et ne nos indúcas in tentatiónem.
℟. Sed líbera nos a malo.
℣. A porta ínferi.
℟. Erue Dómine ánimam ejus.
℣. Requiéſcat in pace. ℟. Amen.

Oremus.

Quæſumus Dómine pro tua pietáte miſeréte ánimæ fámulæ tuæ N. ſoróris noſtræ: & à contágijs mortalitátis exútam, in ætérne ſalvatiónis partem reſtítue. Per Chriſtum Dóminum noſtrum. ℟. Amen.

D'Infirmierſter ſal alle dingen bereyden om het lichaem te accommoderen, maer ten minſten vier uren naer het overlyden: alſdan men vercleet het met een habyt, coorde, en al de reſte: de voeten bloot, ende de handen te ſamen, tuſſchen de welcke een cleyn cruyſken ſal weſen, met den Reghel open; ende eene croone van blommen, oft tacken op het hooft.

Het lichaem ſoo ghe-accommodeert, men leght het op de berrie, ſtellende het Cruys aen het hooft, ende het wy-water-vat ter rechter zyde: twee keerſſen aen beyde zyden op ſchabellen: ende datter ten minſten altydt twee Suſters in't gebedt ſyn om het lichaem te bewaeren.

De ure ghekomen zynde dat (de Moeder Ancilla belieft, het lichaem in den Choor gedraeghen ſy; men clipt de Clocke thien oft twelf ſlaghen, om heel het Ghemeynte in den Choor te vergaderen (by aldien datmen niet en moet de twee eerſte keeren vande Veſperen luyden): zynde alle ghekomen, d'Overste doet het teecken; ende ſtaende allegaeder op, ſullen Proceſſie-wys (volghende het Cruys) naer het Sieck-huys gaen.

Het Ghemeynte ghekomen zynde aen de deure van het Sieck-huys, ende ſtille ſtaende buyten het ſelve, ſtellen hun al in reke van d'eene ende d'ander zyde; d'Overste ende de Auſte naervolgens ſtellen hun aldernaeſt de deure: de ghene die het Lyck (oft lichaem) moeten draegen gaen binnen,

hun voeghende om dat op te heffen als het tydt sal wesen; eenige andere keeren naer den Choor om op den selven tydt de Klocke te luyden, (soo langhe) tot dat het lichaem in den Choor gebrocht is, ende gheselt op de plaetse daer het moet wesen. Synde al in goet oorder, d'OVERSTE seght,

Kyrie eleison.

De Susters vervolghen.

Christe eléison. Kyrie eléison.

De OVERSTE. Pater noster.

℣. Et ne nos indúcas in tentatiónem.
℟. Sed libera nos à malo.
℣. In memória ætérna erit justus.
℟. Ab auditióne mala non timébit.
℣. Ne tradas béstiis ánimam confiténtem tibi.
℟. Et ánimæ pauperis tuæ ne obliviscáris in finem.
℣. Non intres in judicium cum ancilla tua Dómine.
℟. Quia non justificábitur in conspéctu tuo omnis vivens
℣. A porta inferi.
℟. Erue Dómine animam ejus.
℣. Réquiem ætérnam dona ei Dómine.
℟. Et lux perpétua lúceat ei.
℣. Requiéscat in pace.
℟. Amen.
℣. Dómine exaúdi oratiónem meam.
℟. Et clamor meus ad te véniat.

Oremus.

Súscipe Dómine ánimam famulæ tuæ N. Matris (*ofte*) Soróris nostræ, quam de ergástulo hujus sæculi vocare

dignátus es: & líbera eam de locis pœnárum: ut quiétis ac lucis ætérnæ beatitúdine perfruátur, & inter Sanctos, & Eléctos tuos in reſurrectiónis gloria reſuſcitári mereátur. Per Chriſtum Dóminum noſtrum. ℟. Amen.

De Hebdomadariſſe begint *d'Antiphone. Exultabunt*: ende den *Pſalm. Miſerere*. die door den Choor overhant geſongen wort: ter ſelver tydt neemt-men het Lyck op om te draegen, ende men gaet in oorder der Proceſſie naer den Choor.

Eerſt gaet eene Suſter draeghende het wy-water-vat: daer naer volgen twee andere draeghende keerſſen (oft tortſen) al brandende, tuſſchen de welcke dat ſal gaen de gene die het Cruys draeght: (ende de voorſz. Suſters moeten Novicien ofte Gheprofeſte Choor Suſters ſyn) daer naer volgen alle de Religieuſen in oorder der profeſſie, met eene brandende keerſſe van wit was inde hant: De OVERSTE gaet heel op 't laetſte, in het midden, gheleydende het Lyck, dat immediatelyck daer naer moet volghen.

ANTIPHONE

Exultábunt Dómino oſſa humiliáta.

PSALM.

MIſerére mei Deus, * ſecúndum magnam miſericórdiam tuam.

Et ſecundum multitúdinem miſeratiónum tuárum * dele iniquitátem meam.

Amplius lava me ab iniquitate mea: * & à peccáto meo munda me.

Quoniam iniquitátem meam ego cognóſco: * & peccátum meum contra me eſt ſemper.

Tibi ſoli peccávi, & malum coram te feci: * ut juſtificéris in ſermónibus tuis, & vincas cum judicáris.

Ecce enim in iniquitátibus concéptus ſum: * & in peccátis concépit me mater mea.

Ecce enim veritátem dilexísti: * incérta, & occúlta ſapiéntiæ tuæ manifeſtáſti mihi.

Aſpérges me hyſópo, & mundábor: * lavábis me, & ſuper nivem dealbabor.

Auditui meo dabis gáudium & lætitiam: * & exultabunt oſſa humiliáta.

Averte faciem tuam à peccátis meis: * & ómnes iniquitátes meas dele.

Cor mundum crea in me Deus: * & ſpíritum rectum ínnova in viſcéribus meis.

Ne proiícias me à facie tua, * & Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me.

Redde mihi lætítiam ſalutáris tui: * & ſpíritu principáli confirma me.

Docébo iníquos vias tuas: * & impij ad te converténtur.

Líbera me de ſanguínibus Deus, Deus ſalutis meæ: * & exultábit lingua mea juſtítiam tuam.

Dómine, lábia mea aperies: * & os meum annuntiábit laudem tuam.

Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium, dedíſſem útique: * holocáuſtis non delectáberis.

Sacrificium Deo ſpíritus contribulátus : * cor contrítum & humiliatum Deus non deſpícies.

Benignè fac Dómine in bona voluntáte tua Sion : * ut ædificéntur muri Jerúſalem.

Tunc acceptábis ſacrificium juſtítiæ , oblatiónes , & holocáuſta : * tunc impónent ſuper altáre tuum vítulos.

Requiem æternam : * dona ei Dómine.

Et lux perpétua : * luceat ei

Den *Pſalm.* ghe-eyndight men hernemt de *Añ. Exultabunt Domino. &c.* ende zynde allegaeder in den Choor. de Hebdomariſſe begint ende den Choor vervolght.

℟. Subveníte Sancti Dei : occúrrite Angeli Dómini : * Suſcipiéntes ânimam ejus : * Offeréntes eam in conſpéctu Altíſſimi. ℣. Suſcípiat te CHRISTUS qui vocávit te : & in ſinum Abrahæ Angeli dedúcant te. * Suſcipiéntes animam ejus. * Offeréntes eam in conſpéctu Altiſſimi.

℣. Requiem ætérnam dona ei Dómine , & lux perpétua lúceat ei : offeréntes eam in conſpéctu Altíſſimi :

Gekomen zynde in den Choor, het Lyck wort geſtelt voor de Traillie , de voeten naer den Autaer : ſtellende het Cruys aen t' hooft, het wy-water-vat aen de rechte zyde , ende ſes keerſſen rontſom , (en die ghepareert met blommen , oft tacken.)

Het Lyck aldus gheſtelt , men hout op vande Clocke te luyden , ende de Suſters bereyden hun om de Veſpers der Overleden te ſingen , (is't dat de ure t' ſelve toelaet) de voorſeyde pooſe hebbende ghedient voor het derder geluyt tot die Veſperen ; ende naer de ſelve (de Gemeynte zynde uyt den Choor gegaen) men ſal de groote Traillie open doen (om de devotie vande Werelycke) tot de Completen ; als oock des anderen daghs van-

vande Sexten tot het eynde vande begravinghe (de Susters treckende hunne wyle neder ghelyck om het Sermoon, terwyle dat sy singhen met open traillie, de welcke men sal sluyten onder de Misse) zynde twee Susters altydt ghekniélt by het Lyck, die moeten ghewylt syn met hunne groote wyle tot den riem.

Men sal de Solemnele Vigilien met neghen lessen (en van *prime classe*) singen: men begint door het *Invitatorium. Regem cui omnia vivunt*: ende den *Psalm. Veníte exultemus. &c.* welcke Vigilien gesongen worden op sulcken ure als de Moeder Ancilla dat goet sal vinden. Men luyt dry keeren tot de voorseyde Vigilien; ende dry keeren tot de Misse, inde welcke men wieroock gheeft.

Het is te noteren; datmen (naer de leeringe van de H. Vaders, niet en behoort de Overledene te begraven, sonder den Dienst van de H. Misse (is't dat het geriefvelyck can gheschieden) ende daerom (sonder noot) en moet-men niemant begraven op den Goeden Vrydagh, noch den eersten Paesdagh; aenghesien men op dese dagen niet en magh Celebreren voor dé Overleden: maer uytgenomen die twee dagen, (wat dagh, ofte Solemniteyt dat het sy) men magh begraven ende de Misse van *Requiem.* segghen; selfs achterlaetende de Misse van den dagh, als-men dat anders niet en konde doen.

Is't dat door nootsaeckelyckheydt de begraveniſſe gheschieden moet naer den noen (sonder dat-men het can beletten) de Misse hebbende heel de leste smorghens gheseydt geweest (jae selve is't dat het can gheschieden, naer de Ghetyde van de None) het Lyck blyst altydt in den Choor, verwachtende de Vigilien ende begravinghe.

Ende op datter gheene confusie en gheschiede in de begravinghe (door eenigh gebreck van wat dat het sy) de Susters die last hebben van al datter moet gedaen ende ge-administreert zyn, in dese Ceremonien; sullen groote sorge hebben datse alles voorsien, ende beschiecken in tydt en stont: ten eynde daer niet qualyck gedaen, oft verachtert en sy door hunne onachtsaemheydt.

De begravinghe geschiedende terstont naer de Misse; de Kosterſſe sal naer de Communie, de keerssen uyt-deylen aen alle de Susters, uyt-genomen deghene die het Cruys, het wy-water-vat; ende het wieroock-vat, moeten draeghen.

Den

Den Prieſter die binnen komt om de begraveniſſe , ſal gekleedt zyn met de Albe en Stole : ende ſynen Aſſiſtent met den Over-rock.

Eene Suſter nemende het Cruys ſtelt haer aen de voeten van de Overleden , ende aen haere zyden twee andere Suſters draegende elck een flambeeuw (oft tortſe) : Den Prieſter ſtelt hem achter het hooft van de Overleden , het aenſicht gekeert naer den Autaer; ſynen Aſſiſtent by hem, houdende den Boeck ; eene vande Suſters het wieroock-vat, en het ſchuytien: ende eene andere het wy-water-vat : de Moeder Ancilla ſtelt haer een luttelken achter den Prieſter aen de rechte zyde : eyndelyck alle de Suſters ſtellen hun rondom het Lyck , in ſulcker voegen nochtans dat den Prieſter daer ront kan gaen om te wieroocken , ende de andere Ceremonien te doen : tot deſen eynde , van't beginſel van de Miſſe , men ſal het Lyck ſtellen in't midden van den Choor ; ſoo wel om daer naer beter deſe Ceremonien te doen , als oock dat de Traillie dies te liberder ſoude zyn om de Communie van de Suſters : dat alſoo beſchieckt, ende alle dingen behoorlyck ge-ordonneert ; den Prieſter nemende den Boeck begint abſolutelyck.

Non intres in judícium cum Ancílla tua Dómine , quia nullis apud te juſtificábitur homo , niſi per te óm-nium peccatórum ei tribuátur remíſſio : non ergo eam quæſumus tua judiciális ſenténtia premat , quam tibi vera ſupplicátio fidei Chriſtiánæ comméndàt : ſed gratia tua illi ſuccurrénte mereátur evádere judícium ultiónis , quæ dum víveret inſignita fuit ſignáculo ſanctæ Trinitátis. Qui vivis & regnas Deus in ſæcula ſæculórum. ℟. Amen.

Terſtont daer naer d'Hebdomadariſſe beghint het *Reſponſoir.* Dat vervolght wort door den Choor.

℟. Subveníte Sancti Dei, occúrrite Angeli Dómini : * Suſcipiéntes ánimam ejus : * Offeréntes eam in conſpéctu Altíſſimi.

De

De Hebdomadariſſe begint.

℣. Suſcípiat te Chriſtus qui vocávit te, & in ſinum Abrahæ Angeli dedúcant te * Suſcipientes ánimam ejus: Offeréntes eam in conſpéctu Altiſſimi.

℣. Réquiem æternam dona ei Dómine: & lux perpétuat. &c. Offeréntes eam in conſpéctu Altíſſimi.

Het *Reſponſoir.* voleynt d'Hebdomadariſſe ſinght met den Choor van

haer zyde	Kyrie eléiſon
Den anderen Choor.	Chriſte eléiſon
En alle te ſamen:	Kyrie eléiſon
Den Prieſter.	Pater noſter.

Onder den *Pater noſter.* den Prieſter neemt den quiſpel uyt de handt van den ghenen die hem vergeſelſchapt, ende worpt dry mael wy-water op het Lyck gaende rontom het ſelve, beginnende van de ſlincker zyde, ende doet eene inclinatie paſſerende voor het Cruys: daer naer hy ſeghent het wieroock, ende nemende het wieroock-vat, wieroockt het Lyck gaende wederom rontom het ſelve: weſende op ſyn plaets hy ſeght.

℣. Et ne nos indúcas in tentatiónem.

℟. Sed líbera nos à malo.

℣. Dóminus vobíſcum.

℟. Et cum ſpíritu tuo.

Oremus.

Deus cui ómnia vivunt, & cui non péreunt moriéndo córpora noſtra ſed mutántur in mélius: te ſupplices deprecámur, ut ſúſcipi júbeas ánimam fámulæ tuæ, Matris (*oft*) Soróris noſtræ per manus ſanctorum Angeló-

gelórum tuórum, deducendam in ſinum amíci tui Abrahæ Patriárchæ, reſuſcitandámque in noviſſimo judícii magni die: & quidquid vitiórum diábolo fallénte contraxit, tu píus & miſéricors ábluas indulgéndo. Per Chriſtum Dóminum noſtrum. ℟. Amen.

Daer naer d'Hebdomadariſſe beghint het *Reſponſoir*. ghelyck te vooren.

Reſp. Ne recordéris peccáta mea Dómine, * Dum véneris judicáre ſæculum per ignem.

℣. Dírige Dómine Deus meus in conſpéctu tuo viam meam. * Dum véneris judicáre ſæculum per ignem.

℣. Réquiem etérnam dona ei Dómine: & lux perpetua luceat ei. * Dum véneris judicáre ſæculum per ignem.

De Hebdomadariſſe met haeren Choor.	Kyrie eléiſon.
Den anderen Choor.	Chriſte eléiſon.
Alle te ſaemen.	Kyrie eléiſon.
Den Prieſter.	Pater noſter.

Hy beſproeyt ende Wieroockt het Lyck, als te vooren: en ghecomen in ſyn plaets, ſeght.

℣. Et ne nos indúcas in tentatiónem.
℟. Sed líbera nos à malo.
℣. Dóminus vobíſcum.
℟. Et cum ſpíritu tuo.

Oremus.

Fac quæſumus Dómine, hanc cum ancílla tua Ma-

tre (*oft*) Soróre noſtra defúncta miſericórdiam ; ut factórum ſuórum in pœnis non recípiat vicem , quæ tuam in votis ténuit voluntátem : ut ſicut hic eam vera fides junxit fidélium turmis, ita illic eam tua miſerátio ſociet Angélicis chorus. Per Chriſtum Dóminum noſtrum. ℟. Amen.

D'Hebdomadariſſe beghint het *Reſponſoir*. als vooren.

℟. Líbera me Dómine de morte ætérna , in die illa treménda : * Quando cæli movéndi ſunt & terra: * Dum véneris judicáre ſæculum per ignem.

℣. Tremens factus ſum ego , & tímeo , dum diſcúſſio vénerit atque ventúra ira. * Quando cæli movéndi ſunt & terra : Dum véneris judicare ſæculum per ignem.

℣. Dies illa, dies iræ , calamitátis & miſériæ , dies magna & amára valde : * Dum véneris judicáre ſæculum per ignem.

℣. Réquiem ætérnam dona ei Dómine : & lux perpétua lúceat ei.

Men hernemt *Libera me Dñe*. tot het Verſet. *Tremens*. onbegrepen.

D'Hebdomadariſſe en haeren Choor.	Kyrie eléiſon.
Den anderen Choor.	Chriſte eléiſon.
Al te ſamen.	Kyrie eléiſon.
Den Prieſter.	Pater noſter.

Hy beſproeyt ende wieroockt als te vooren; en ghecomen op ſyn plaets ſeght.

℣. Et ne nos indúcas in tentatiónem.
℟. Sed líbera nos à malo.
℣. A porta ínferi.
℟. Erue Dómine ánimam ejus.
℣. Requiéscat in pace.
℟. Amen.
℣. Dómine exáudi oratiónem meam.
℟. Et clamor meus ad te véniat.
℣. Dóminus vobiscum.
℟. Et cum spíritu tuo.

Oremus.

Absólve, quæsumus Dómine, ánimam famulæ tuæ Matris (*oft*) Sororis nostræ ut defúncta sæculo, tibi vivat: & quæ per fragilitátem carnis humána conversatióne peccáta commisit, tu vénia misericordíssimæ pietátis abstérge. Per Christum Dóminum nostrum.
℟. Amen.

Dit Ghebedt voleynt, men luydt de Clocke tot het eynde van de begravinghe ende men draeght het Lyck ter plaetse van't Graf. Soo haest men het lichaem op-neemt: d'Hebdommadarisse beghint *d'Antiphone. In Paradísum*: en daer naer *Chorus*. ende ter selver stont de Processie gaet, tredende in oorder, als gheseydt is gheweest van het Sieck-huys naer den Choor; uytghenomen dat de OVERSTE niet en gaet in't midden, maer ter zyden, een luttelken voor den Priester, ende den genen die hem verghesel-schapt aen d'ander zyde oock een luttelken voor; Den Priester Officiant hout hem in't midden, naer den welcken het Lyck ghedraeghen wort.

Antiphone. In paradísum dedúcant te Angeli: in tuo advéntu ſuſcípiant te Mártyres & perducant te in civitátem ſanctam Jerúſalem.

Antiphone. Chorus Angelórum te ſuſcípiat, ut cum Lazaro quondam páupere ætérnam habeas réquiem.

Men her-begint de ſelve *Antiphonen.* ſoo dickwils als het noodigh is om het Lyck te gheleyden tot de Graf plaetſe: alwaer ghekomen zynde, men ſtelt het ter aerden van zyden den Put, ende alle de Suſters zynde in oorder (ghelyck ſy in den Choor waren) den Prieſter ſinght abſolutelyck (ſonder te ſegghen *Oremus*) dit Ghebedt om het Graf te wyden.

Deus qui fundáſti terram, formáſti cælos, qui loca ſidéribus ſtabilíta fixíſti, qui captívum láqueo mortis hóminem lavácri ablutione reparâſti, qui ſepúltos Abraham, Iſaac, & Jacob, in ſepúlchro dúplici in libro vitæ, atque totius gloriæ principes annotáſti benedicendos: ita bene ✠ dicere digneris hunc tumulum famulæ tuæ N. Matris (*oft*) Soróris noſtræ ut hic eam requieſcere facias: & in ſinu Abrahæ, Iſaac, & Jacob collocare digneris: qui Dominum noſtrum JESUM CHRISTUM contrítis láqueis infernorum reſúrgere, ſeque ac ſuorum corpora reſuſcitáre voluiſti: reſpíce Dómine ſuper hanc fábricam ſepulturæ: deſcendat ad eam Domine Spíritus tuus ſanctus, ut te jubénte ſit hoc loco fámulæ tuæ N. quiéta dormitio: & témpore judícii cum Sanctis tuis ómnibus verá reſurréctio: preſtánte eódem Dómino JESU CHRISTO qui tecum & cum

cum eódem Spíritu ſancto, vivit & regnat in ſæcula ſæculórum. ℟. Amen.

Het Gebedt geſeydt, hy beſproeyt dry mael het Lyck, en ſoo veel het Graf, daer naer wieroockt van gelycke: t'welck gedaen d'OVERSTE ghebiedt eenen ſnutdoeck te leggen op het aenſicht van de Overleden, die gehecht wort aen haere wyle. Ter ſelver tydt de Hebdomadariſſe intoneert de *Antiph. Ego ſum reſurrectio.* Den Choor vervolght die: ende moet heel geſongen worden, voor en naer het *Canticum. Benedictus.* t'welck Choorwys geſongen wort.

Als-men het *Canticum.* begint, men laet het Lyck in't Graf daelen (de voeten eerſt) ende men deckt dat met aerde, vullende voorts den put; eerſt daer-in-worpende de doots-hoofden en beenderen, is't dat-men der (in't graven) ghevonden heeft.

Antiphone.

EGo ſum reſurrectio, & vita: qui credit in me, étiam ſi mórtuus fúerit, vivet: & omnis qui vivit & credit in me, non moriétur in ætérnum.

Canticum.

BEnedíctus Dóminus Deus Iſraël, * quia viſitavit, & fecit redemptiónem plebis ſuæ.

Et eréxit cornu ſalutis nobis: * in domo David pueri ſui.

Sicut locútus eſt per os Sanctórum, * qui à ſæculo ſunt, prophetárum ejus.

Salútem ex inímícis noſtris, * & de manu omnium, qui odérunt nos.

Ad faciéndam miſericórdiam cum pátribus noſtris: * & memorári teſtaménti ſui ſancti.

Jus-

Jusjurándum, quod juravit ad Abraham patrem nostrum, * datúrum se nobis:

Ut sine timóre de manu inimicórum nostrórum liberati, * serviámus illi.

In sanctitate & justítia coram ipso, * ómnibus diebus nostris.

Et tu puer, Prophéta Altíssimi vocáberis: * præíbis enim ante fáciem Dómini paráre vias ejus.

Ad dandam sciéntiam salútis plebi ejus: * in remissiónem peccatórum eórum.

Per víscera misericórdiæ Dei nostri: * in quibus visitávit nos, óriens ex alto.

Illuminâre his, qui in ténebris & in umbra mortis sédent: * ad dirigéndos pedes nostros in viam pacis.

Réquiem ætérnam dona ei Dómine.

Et lux perpétua lúceat ei.

Men herneemt *Aña*. Ego sum resurréctio, & vita: qui credit in me, étiam si mórtuus fúerit, vivet: & ómnis qui vivit, & credit in me, non moriétur in ætérnum.

Het *Canticum*. ende de *Antiphone*. ghesonghen en het Lyck begraven; den Priester besproeyt het Graf in forme van een Cruys, segghende met eene hooghe stem me. Pater noster.

℣. Et ne nos indúcas in tentatiónem.

℟. Sed líbera nos à malo.

℣. Non íntres in judícium cum ancílla tua Dómine.

℟. Quia non justificábitur in conspéctu tuo ómnis vivens

℣. A

℣. A porta ínferi.
℟. Erue Dómine ánimam ejus.
℣. Requiéſcat in pace.
℟. Amen.
℣. Dómine exáudi oratiónem meam.
℟. Et clamor meus ad te véniat.
℣. Dominus vobíſcum.
℟. Et cum ſpíritu tuo.

Oremus.

Satisfáciat quæſumus Dómine Deus noſter pro ánima fámulæ tuæ N. Matris (*oft*) Soróris noſtræ, beatíſſimæ Dei genetrícis ſempérque vírginis MARIÆ, & beatórum Apoſtolórum Petri & Pauli, atque ſancti FRANCISCI omniúmque Sanctórum tuorum orátio, & preſéntis famíliæ tuæ, húmilis & devota ſupplicátio, ut peccatorum omnium véniam quam deprecámur obtineat, nec eam patiáris cruciári gehennálibus flammis, quam Filij tui Domini noſtri JESU CHRISTI prætióſo ſánguine redemíſti: Qui tecum & cum Spíritu ſancto vivit & regnat Deus, per ómnia ſæcula ſæculorum. ℟. Amen.

℣. Anima ejus, & ánimæ omnium fidélium Defunctorum, per miſericórdiam Dei requieſcant in pace.
℟. Amen.

Men doet alle de keerſſen uyt, behalvens de twee die het Cruys vergeſelſchappen: ende d'Hebdomadariſſe beghinnende het *Reſponſoir. Memento*

mei

mei Deus: men keert weder naer den Choor ('t ſelve ſinghende) alwaer alle de Susters in reke ſtaen, ende den Prieſter in't midden, het Cruys moet gehouden ſyn in het midden, voor den Autaer, (tot naer het Ghebedt. *Tibi Dómine.*) de ghene die het draecht hebbende het aenſicht ghekeert naer den Autaer.

℟. Meménto mei Deus, quia ventus eſt vita mea. * Nec aſpíciat me viſus hóminis.

℣. De profúndis clámavi ad te Dómine, Dómine exáudi vocem meam. * Nec aſpíciat me viſus hóminis.

℣. Réquiem ætérnam dona ei Dómine: & lux perpétua luceat ei. * Nec aſpíciat me viſus hominis.

Het *Reſponſoir.* ghe-eyndicht den Prieſter ſeght met hooghe ſtemme.

Pater noſter.

℣. Et ne nos indúcas in tentationem.

℟. Sed líbera nos à malo.

℣. A porta ínferi.

℟. Erue Dómine ánimam ejus.

℣. Domine exaudi orationem meam.

℟. Et clamor meus ad te veniat.

℣. Dominus vobíſcum.

℟. Et cum ſpíritu tuo.

Oremus.

Tibi Dómine commendámus animam fámulæ tuæ N. Matris (*oft*) Soróris noſtræ ut defúncta ſæculo tibi vivat: & quæ per fragilitátem humánæ converſatiónis peccáta commíſit, tu vénia miſericordíſſimæ pietátis abſtérge. Per Chriſtum Dóminum noſtrum. ℟. Amen.

Elck valt op ſyne knien om in't ſecreet *Pater noſter.* ende *Avè Maria.* te ſegghen, voor de ruſte vande Overleden; men doet de twee andere keerſſen oft tortſen uyt: eyndelyck men vertreckt hem in ſilentie, gheleydende den Prieſter naer de ghewoonte.

Is't dat de Moeder Ancilla goet vint, ſy ſullen moghen den tyt van neghen daeghen, het naervolghende *Reſponſoir.* gaen ſegghen, op het Graf van de Overleden.

℟. Líbera me Dómine de morte ætérna, in die illa treménda: * Quando cæli movéndi ſunt & terra: * Dum véneris judicáre ſæculum per ignem.

℣. Tremens factus ſum ego, & tímeo, dum diſcúſſio vénerit atque ventúra ira. * Quando cæli movéndi ſunt & terra: Dum véneris judicáre ſæculum per ignem.

℣. Dies illa, dies iræ, calamitátis & miſériæ, dies magna & amára valde: * Dum véneris judicáre &c.

℣. Réquiem ætérnam dona ei Dómine: & lux perpétua lúceat ei.

Men herneemt *Líbera.* tot *Tremens.* onbegrepen, d'Overste beſproeyt drymael het Graf ſegghende met hooghe ſtemme. Pater noſter.

℣. Et ne nos indúcas in tentatiónem.
℟. Sed líbera nos à malo.
℣. A porta ínferi.
℟. Erue Dómine ánimam ejus.
℣. Dómine exáudi oratiónem meam.
℟. Et clamor meus ad te véniat.

Oremus.

Absólve, quæsumus Dómine, ánimam famulæ tuæ N. Matris (*oft*) Sororis nostræ ut defúncta sæculo, tibi vivat: & quæ per fragilitátem carnis humána conversatióne peccáta commísit, tu vénia misericordíssimæ pietátis abstérge. Per Christum Dóminum nostrum.

℟. Amen.

℣. Réquiem ætérnam dona ei Dómine.

℟. Et lux perpétua lúceat ei.

℣. Requiéscat in pace. ℟. Amen.

Eyndelyck d'Overste begint den *Psalm. De profundis &c.* den Choor vervolcht over-hant; en in't eynde.

Kyrie eléison.

Christe eléison.

Kyrie eléison.

D'Overste seght met de selve stemme.

Pater noster.

℣. Et ne nos indúcas in tentatiónem.

℟. Sed líbera nos à malo.

℣. A porta ínferi.

℟. Erue Dómine ánimam ejus.

℣. Requiéscat in pace.

℟. Amen.

℣. Dómine exáudi oratiónem meam.

℟. Et clamor meus ad te véniat.

Oremus.

Quæsumus Dómine, pro tua pietáte miserere ánimæ

mæ famulæ tuæ N. Matris (*oft*) Soróris noſtræ: & à Contágijs mortalitátis exútam, in æternæ ſalvatiónis partem reſtítue.

Fidelium Deus ómnium Cónditor & Redémptor, animábus famulórum famularúmque tuárum, remiſſiónem cunctórum tribue peccatorum: ut indulgéntiam, quam ſemper optavérunt, pijs ſupplicatiónibus conſequántur. Qui vivis & regnas in ſæcula ſæculórum. ℟. Amen.

℣. Réquiem ætérnam dona ei Dómine.
℟. Et lux perpétua lúceat ei.
℣. Requiéſcat in pace.
℟. Amen.

JESVS, MARIA, FRANCISCVS.

BENEDICTIE.

ENde wie deſe dinghen ſal onderhouden: ſy vervult inden Hemel met de Benedictie van den heylighen Hemelſchen Vader: ende op der aerden ſy vervult met den Seghen van ſynen alder-leifſten Sone JESUS CHRISTUS, met den heylighen Gheeſt vertrooſter: aen wie ſy eere ende glorie nu ende altyt, Amen.

TAFEL

Van de Materien des tweede Deel van de Ceremonien.

Order ende Maniere om de Novicien te Cleeden. Fol. 3.

De Forme ende Maniere van de Profeßinghe. 19.

Oorder ende Maniere van t' Adminiſtreren de SACRAMENTEN *aen de Siecken, ende eerſt om de H. Communie, ende* VIATICUM. 36.

Om t' Adminiſtreren de H. OLYE. 43.

Proteſtatien van de Siecke een luttelken voor het ſterven. 54.

Om te beſoecken, vertrooſten, ende recommanderen een Suſter in haer Uytterſte. 58.

Order der Begravinghe. 72.

TER EEREN VAN DE ALDER-HEYLIGHSTE DRYVULDIGHEYT

CEREMONIEN

Om te Celebreren de Vyftigh-Jaerighe.

JUBILÉ

Van de Religieusen der Penitentie, van het derde Order vanden H. Vader

FRANCISCUS.

ghenaemt CAPUCINERSSEN.

DEn dagh gheſtelt tot deſe Solemniteyt; den Autaer ſal gepareert worden met de beſte Ornamenten (ghelyck op een Profeſſingh. Ontrent den neghen uren ſalmen de groote Traillie van den Choor open doen; voor de welcke een Laken ſal geſpreyt zyn, en eenen Setel-ſtoel gheſtelt, (verciert met Lauwerier en Bloemen) waer voor de Kniel-banck ſal ſtaen, met een Tapyt daer op en een Kuſſen.

Den Prelaet oft Celebrant ſal aende Traillie commen, ghecleedt met de Albe ende Stole, en den Aſſiſtent gecleedt met den Surplis: alle de Suſters gheknielt in hunnen ranck met de brandende keerſſe in de handt.

De ghene die haer Jubilé moet doen op haer plaets ordinaris in den Choor hebbende eenen Lauwerier-tack in de handt.

Den Celebrant intoneert. Hæc Virgo deſpíciens mundum.

Den Choor vervolght. & terrena, triumphans : divitias cælo condidit ore, manu.

De *Añ.* voleynt, d'Hebdomadariſſe begint den *Pſalm. Ad Dóminum cum &c.* die overhandt door den Choor vervolght wort.

Pſalmus.

AD Dóminum cum tribulárer clamávi: * & exaudívit me.

Domine líbera ánima mea à lábijs iníquis, * & à lingua dolóſa.

Quid detur tibi, aut quid aponátur tibi * ad linguam doloſam?

Sagíttæ poténtis acútæ, * cum carbónibus deſolatoriis.

Heu mihi, quia incolátus meus prolongátus eſt: habitávi cum habitántibus Cedar: * multum incola fuit ánima mea.

Cum his qui odérunt pacem, eram pacíficus: * cum loquébar illis, impugnábant me gratis.

Glória Patri, & Fílio, & Spiritui ſancto.

Sicut erat in principio, & nunc & ſemper: & in ſæcula ſæculórum. Amen.

Den Choor hernemt de *Añ.* Hæc Virgo deſpiciens &c.

Ter-

Terwylen datmen dien *Psalm.* singht, de Moeder Ancilla, en de Moeder Vicaire staen op van hun plaets; en hebbende een diepe inclinatie gedaen, naer den Celebrant, sullen gaen haelen die haer Jubilé moet doen, om (tusschen hun beyde) voor de Traillie te gheleyden (sonder het aensicht ghedeckt te hebben:) twee jonge Religieusen gaen voor (hebbende de groote Wyle een wynich op-gheslaghen:) eene van die, draecht een schotel met een Croone (van bloemen) daer op; de ander draecht den Stock, die verciert moet syn met groen en bloemen. Synde op dry stappen naer aende Traillie, doen al-te-mael een diepe inclinatie naer den Celebrant; de twee Jonghe stellen het gene sy draegen op een Taefelken (dat tot dien eynde bereydt sal wesen ter zyde de Traillie) en hebbende weder een inclinatie ghedaen, sullen vertrecken op hun plaetse, de andere knielende daer neder, den Celebrant sal segghen.

Moeder wat vraecht ghy.

De Jubilarighe antwoort met eene luyde en verstandelycke stemme (indien sy kan:) Myn-heer ick vraeghe seer ootmoedelyck de Bermhertigheydt Godts, en de gratie van het Jaer van Jubilé.

Den Celebrant seght haer dan eenighe woorden passende op haer vraeghe, die rechtveerdigh en seer loffelyck is; aengheslen (als sondaers) wy allegaeder noodich hebben de Bermhertigheyt Godts.

Daer naer sal den Predicant een Sermoon doen conforme aende Solemniteyt; waer-in sau moghen expliceren, waer-om het vyftighste-Jaer ghenaemt wort, Jaer van Jubilé ende van blytschap; en wat previlegien de menschen plachten in dat Jaer te genieten; (binnen het welcke, de ghene die in slavernye waeren, wierden in vrydom gheslelt; de overlaste van schult, los gelaeten &c. en dies-volghens veel hun verheughden, in het aencommen van dat Jaer). Daer by voegende eenighe redenen dienende om de Jubilarighe te encourageren: die oorsaeck heeft van voortaen in vreucht te leven, en haer te verblyden in den Heere, die sy nu vyftich-jaer heeft ghedient onder het soet jock, van het Religieuse leven. Ten lesten, (voor soo veel wy alle kranck syn, en seer lichtelyck commen te vallen) het wel grootelycs reden is, dat den sondighen

 mensch

menſch vraeght de bermhertigheyt Godts; vergiffeniſſe van ſyne ſonden; ende herſtellinghe vande gheeſtelycke goederen: tot welcken eynde, al de teghenwoordighe verſoeckt hunne ghebeden aen Godt voor haer op te offeren.

De Religieuſen doen hunne keerſſen uyt, als het Sermoon beghint; ghedueríghe t' ſelve de Jubilarighe ſal op den ſtoel ſitten, die voor haer bereyt is, ſy mach den lauwerier-tack in de handt houden oft neder leghen als haer het bequaemſte dunckt. De Moeder Ancilla, en de Moeder Vicaire, ſullen daer neffens oock moghen elck op eenen ſtoel ſitten.

Het Sermoon ge-eyndicht, men ſluyt de Traillie, en den Celebrant beghint de Miſſe van den Heylighen Gheeſt, waer onder de Religieuſen Communiceren (ghelyck ordinaris), daer naer worden alle de keerſſen weder ontſteken, ende de Miſſe voleynt, men doet de Traillie wederom open. Den Celebrant hebbende den Caſufel af-ghedaen, comt aen de Traillie met ſynen Aſſiſtent; de Jubilarighe gheknielt ofte gheſeten ghelyck ſy can.

Den Prieſter ſinght — Kyrie eléiſon.
Den Choor. — Chriſte eléiſon.
Den Prieſter. — Kyrie eléiſon. — Pater noſter.

℣. Et ne nos indúcas in tentatiónem.
℟. Sed líbera nos à malo.
℣. Salvam fac ancíllam tuam.
℟. Deus meus ſperántem in te.
℣. Mitte ei Dómine auxílium de ſancto.
℟. Et de Sion tuére eam.
℣. Eſto ei Dómine turris fortitúdinis.
℟. A facie inímici.
℣. Ñihil proficiat inimícus in ea.
℟. Et filius iniquitátis non appónat nocére ei.

℣. Do-

℣. Dómine exáudi oratiónem meam.
℟. Et clamor meus ad te veniat.
℣. Dóminus vobíscum.
℟. Et cum spíritu tuo.

Oremus.

Deus miséricors, Deus clemens, cui bona cuncta placent, ádsint humilibus précibus nostris: pietátis tuæ aures: & hanc famulam tuam Sorórem nostram, in cæléstis Jerúsalem júbilo, post vitæ suæ cursum súscipe. Per Christum Dominum nostrum. Amen,

Oremus.

Clementíssime Deus, qui per Moysen legislatórem tuum, annum quinquagesimum Jubilæum mystice nominári jussísti; eodémque anno cunctis acceptíssimo, ónera ac débita relaxâre ac servitúte oppréssos libertáte donári mandásti: tribue quæsumus fámulæ tuæ N. Soróri nostræ: gratiam anni Jubilæi, hoc est rémissiónem ómnium peccatórum ac culpárum relaxatiónem toto corde poscénti, piæ petitiónis efféctum: ut à peccátis ómnibus exúta, ac primævæ libertáti, & innocéntiæ restitúta, in mandatórum tuórum observántia indefésſa persevéret, gratiæ tuæ múnere de virtúte in virtútem, de fortitúdine in fortitúdinem âmbulet tandémque eménso vitæ currículo, cæléstis gloriæ jubilatiónem & in domo illâ non manu factâ, perrénnem

conſequátur manſiónem, per illum qui quondam dixit in domo Patris mei, manſiónes multæ ſunt. Qui tecum & cum Spíritu ſancto vivit & regnat in ſæcula ſæculórum. ℟. Amen.

Ter-wylen gheeft de Moeder Vicaire aen de twee voorſchreven jonghe Religieuſen hun Stucken, die commende by de Traillie doen een diepe inclinatie voor den Celebrant, den welcken de Croone wyt, ſeggende.

℣. Adjutórium noſtrum in nómine Dómini.
℟. Qui fecit cælum & terram.
℣. Sit nomen Dómini benedíctum.
℟. Ex hoc nunc & uſque in ſæculum.
℣. Dómine exáudi oratiónem meam.
℟. Et clamor meus ad te véniat.
℣. Dóminus vobíſcum.
℟. Et cum ſpíritu tuo.

Oremus.

Dómine Jesu Christe qui ut ſervis tuis & famulæ tuæ fidélibus, corónam ætérne beatitúdinis acquireres, corónâ ſpineâ ſanctíſſimum caput tuum vulnerári voluíſti: bene ✠ dic quæſumus corónam iſtam; ut fámula tua quæ eam in cápite geſtáverit, corónam glóriæ percípere mereátur in cælis. Qui vivis & regnas in ſæcula ſæculórum. ℟. Amen.

Den Celebrant beſproeyt, met wy-water de Croone, den Stock, en de Jubilarighe: t' welck ghedaen de Moeder Ancilla preſenteert hem de Croone, door het cleyn Traillieken, ende den Celebrant ſteltſe ſelf op het hooft van de Jubilarighe, gheholpen vande Moeder Ancille, die de ſelve vaſt maeckt terwylen den Celebrant ſeght.

Con-

Corónam hanc & ſertum flóridum, velut intérni decoris, & futúræ remuneratiónis ſymbolum, cápiti tuo imponimus: ut memíneris te virtútum floribus hic decénter ornándam, ſi coronam glóriæ, & ſpecióſum illud diadéma regni de manu Dei tui accípere velis; gratiâ & miſericórdiâ Dómini noſtri JESU CHRISTI. ℟. Amen.

Oremus.

Omnípotens ſempitérne Deus, qui ad perſeverántem in tua voluntáte famulátum, miríficâ illâ promiſſióne nos excitáre dignáris; quia dicis eſto fidélis uſque ad mortem, & dabo tibi corónam vitæ; quam repromiſiſti diligéntibus te, & quia non coronábitur niſi qui legítime certáverit; propitiáre omnibus iniquitatibus hujus fámulæ tuæ N. Soróris noſtræ: quæ annum quinquagéſimum, tuo múnere in hoc ſtatu complévit: ſana omnes infirmitátes ejus; rédime de intéritu vitam illíus; corona eam in miſericordia & miſerationibus; reple in bonis deſidérium ejus; inſtar aquilæ rénova inventútem illíus: ſit illi ſenéctus, non vitæ ſuperioris naufrágium: ſed dignitátis coróna, quátenus ſic bonum curſum conſummando fidem votórum ſervándo, in viis juſtitiæ ſemper incedéndo; tandem immarceſſibilem gloriæ corónam accipere mereátur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

Dit ghedaen de Moeder Ancilla preſenteert den Stock aén den Celebrant : die den ſelven thoont aen de Jubilarighe , haer ſeggende: dat ghelyck de auderlinghen en krancke hun helpen , ſteunende op den ſtock ; ſoo oock dien Stock beteeckent , ſy al haere ſterckte , ende betrauwen moet ſtellen , op den ghenen die machtich is ſterck te maecken die kranck , en ſlap zyn : (jae ſelfs ; dickwils verkieſt de krancke , om te beſchaemen de ſtercke) en die door ſyn goedertierentheyt verdraeght onſe kranckheyt. Oock dat door deſen Stock die haer bereyt is bekennen moet ; ſy ter oorſaecke van de ſlappigheyt , ende kranckheyt van haeren auderdom , ſal noot hebben verdraeghen te worden in veele dinghen : dit conſidererende moet oock trachten een ander te verdraeghen (in de liefde). Daer naer gheeft haer den Stock in de rechte handt , ſeghende.

Accipe Soror charíſſima bâculum hunc , ſenectútis tuæ ſuſtentáculum , peregrinátionis tuæ ſymbolum , ſpem bonórum ſupernórum tibi repræſentántem ; quo dæmonem fugáre & hujus mundi jordánem tranſire : ac tandem ad cæléſtem patriam poſt hujus vitæ peregrinatiónem , feliciter perveníre valeas : in nómine Patris , & Filij , & Spíritus ſancti. ℟. Amen.

Dit gheſeyt ſynde de Jubilarighe doet een diepe inclinatie , ende vertreckt naer haeren Stoel ; alwaer ſal intonneren (indien ſy can ſinghen , ſoo niet , de Moeder Ancilla ſal beghinnen) deſe volghende *Antiphone.*

Portio mea Dómine ſit in terra vivéntium.

De Hebdomadariſſe beghint den *Pſalm. Iubiláte Deo.* die (overhant) van den Choor vervolcht wort.

Pſalmus.

JUbiláte Deo omnis terra : ſervíte Dómino in lætitia.

In-

Introíte in conſpéctu ejus, * in exultatióne.

Scitóte quoniam Dóminus ipſe eſt Deus: * ipſe fecít nos, & non ipſi nos.

Pópulus ejus & oves paſcuæ ejus: * introíte portas ejus in confeſſióne, atria ejus in hymnis: confitémini illi.

Laudáte nomen ejus, quóniam ſuávis eſt Dóminus, in æternum miſericórdia ejus, * & uſque in generatiónem & generatiónem véritas ejus.

Gloria Patri, & Filio: & Spíritui ſancto.

Sicut erat in principio & nunc & ſemper &c.

Al-te-ſaemen hernemen, *d'Antiph.* Portio mea Dómine &c.

Daer naer de Jubilarighe ſinght. Jubilémus, Jubilémus, Jubilémus omnes in Dómino.

Den Prieſter. ℣. Jubiláte Deo omnis terra.

Den Choor. ℟. Servíte Dómino in lætítia.

℣. Salvam fac ancillam tuam.

℟. Deus meus ſperántem in te.

℣. Dignáre me laudáre te virgo ſacráta.

℟. Da mihi virtútem contra hoſtes tuos.

℣. Ora pro nobis beáte Pater FRANCISCE.

℟. Ut digni efficiámur promiſſiónibus Chriſti.

℣. Dómine exáudi oratiónem meam.

℟. Et clamor meus ad te véniat.

℣. Dóminus vobiſcum.

℟. Et cum Spíritu tuo.

Ore-

Oremus.

Da nobis quæsumus Dómine perseverántem in tua voluntáte famulátum: ut in diébus nostris, & merito & numero pópulus tibi serviens augeatur.

Prótege Dómine fámulam tuam & beátæ MARIÆ semper vírginis patrocinys confidéntem; a cunctis hostibus redde secúram.

Deus, qui Eccléſiam tuam beáti FRANCISCI méritis fœtu novæ prolis amplíficas: tríbue nobis ex ejus imitatióne terréna despícere, & cæléstium donórum semper participatióne gaudére.

Omnes Sancti tui, quæsumus Dómine, nos ubíque ádjuvent: ut dum eórum mérita recólimus; patrocínia sentiámus. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Daer naer de Jubilarighe met de twee Assistenten knielen neer, van ghelycken, alle de Religieusen, synde een weynich ghebuycht: den Prieſter seght.

BEne ✠ dícat te Deus Pater qui te creávit, & ab omni malo culpæ & pœnæ córporis & ánimæ, te preservet: in sæcula sæculórum. Amen.

BEne ✠ dicat te Deus Filius JESUS CHRISTUS, qui prætióso sánguine suo te redemit; detque tibi pacem cordis in præsenti, & futuro pacem æternitátis. Amen.

Bene-

CONvértat vultum ſuum ſuper te, Spíritus ſanctus & Bene ✠ dícat tibi, qui te ſanctificávit ſacri privilégio Jubilæi, & omni benedictióne ſpirituáli, in cæléſtibus te répleat; ut tandem inveniáris in conſórtio illórum, de quibus ſcriptum eſt; beáti qui habitant in domo tua Dómine, in ſæcula ſæculórum laudábunt te. Amen.

Daer naer ſal den *Veni, Creator.* begonſt worden door de Jubilarighe (indien ſy can, anders door de Moeder Ancilla) welcken vanden Choor vervolght wort overhant: het eerſte Verſet gheſonghen, de Religieuſen ſtaen recht, ghekeert Choor naer Choor.

Hymnus.

VEni, Creátor Spíritus,
Mentes tuórum viſita;
Imple ſupérna grátia,
Quæ tu creáſti, pectóra.
Qui diceris Paráclitus,
Altiſſimi donum Dei,
Fons vivus, ignis, Cháritas,
Et ſpiritális unctio.
Tu ſeptifórmis munere,
Digitus Patérnæ déxteræ,
Tu ritè promiſſum Patris,
Sermone ditans guttura.
Accénde lumen ſénſibus,

In-

Infúnde amórem cordibus,
Infirma noſtri córporis,
Virtúte firmans perpeti.
Hoſtem repéllas lóngiùs,
Pacémque dones protinus;
Ductóre ſic te prævio
Vitémus omne nóxium.
Per te ſciámus da Patrem,
Noſcámus atque Filium,
Teque utriuſque Spíritum
Credámus omni témpore.
Deo Patri ſit gloria,
Et Filio, qui à mórtuis
Surréxit, ac Paraclito,
In ſæculórum ſæcula. ℟. Amen.

Den *Hymnus*, ghe-eynt den Celebrant ſal ſegghen.

℣. Confirma hoc deus quod operátus es in nobis.
℟. A templo ſancto tuo quod eſt in Jerúſalem.
℣. Emitte Spíritum tuum, & creabuntur:
℟. Et renovábis fáciem terræ.
℣. Dóminus vobíſcum.
℟. Et cum ſpíritu tuo.

Oremus.

Deus, qui corda fidélium ſancti Spíritus illuſtratione docuíſti: da nobis in eodem Spíritu recta ſápere,

&

& de ejus ſemper conſolatióne gaudére. Per Chriſtum Dóminum noſtrum. Amen.

Den Celebrant (indien het hem belieft) ſeght eenighe woordén om de Jubilarighe te encourageren, ende te doen verſtaen de bediedeniſſe van de Croone die haer op het hooft gheſtelt is. Daer naer de Jubilarighe, ofte de Moeder Ancilla (als voor) beghint den *Hymnus*.

TE Deum laudámus: Te Dóminum confitémur.
Te ætérnum Patrem: omnis terra venerátur.
Tibi omnes Angeli: tibi cæli, & univerſæ poteſtátes.
Tibi Chérubim & Seraphim: inceſſábili voce proclamant.
Sanctus, Sanctus, Sanctus: Dóminus Deus Sabaoth.
Pleni ſunt cæli & terra: Majeſtátis gloriæ tuæ.
Te glorióſus Apoſtolórum chorus.
Te Prophetárum laudábilis número.
Te Mártyrum candidátus laudat exércitus.
Te per orbem terrárum, ſancta confitétur Eccléſia,
Patrem imménſæ majeſtátis:
Venerándum tuum verum, & unicum Filium,
Sanctum quoque Paraclitum Spíritum.
Tu Rex glóriæ Chriſte.
Tu Patris ſempitérnus es Filius.
Tu ad liberándum ſuſceptúrus hominem: non horruiſti Virginis uterum.
Tu devicto mortis aculeo: aperuíſti credéntibus regna cælórum.

Tu ad déxteram Dei ſedes : in glória Patris.
Judex créderis eſſe ventúrus.
Te ergo quæſumus, tuis fámulis ſubveni : quos prætióſo ſanguine redemíſti.
Ætérna fac cum Sanctis tuis : in glória numerári.
Salvum fac pópulum tuum Dómine : & bénedic hæreditáti tuæ.
Et rege eos : & extolle illos uſque in ætérnum.
Per ſingulos dies : benedicimus te.
Et laudámus nomen tuum in ſæculum : & in ſæculum ſæculi.
Dignáre Dómine die iſto : ſine peccáto nos cuſtodíre.
Miſerére noſtri Domine : miſerére noſtri.
Fiat miſericordia tua Dómine ſuper nos : quemádmodum ſperávimus in te.
In te Dómine ſperávi : non confundar in ætérnum.

Is't datter noch Jubilaerighe in de vergaederinghe ſyn, die moeten hunnen ſtock in de handt hebben, oock verciert met groen en blommen.

TOT GLORIE GODTS; EN VAN ONSEN SERAPHINSCHEN VADER FRANCISCUS.

Den verlichten THOMAS A KEMPIS ſeght: *veel rekenen vele Jaeren van Religie, en bekeeringhe, maer luttel van Religieuſe converſatie en beterniſſe.*

DIe Al-beſiende oogh, die ſiet hier vele Menſchen,
Die jonck zyn, en nochtans van Ouderdom verſtenſchen;
Voor Godt ſoo ſyn ſy jonck, maer voor de Werelt out,
Ghelyckerwys daer ſtaen de boomen in het Wout.
BERNARDUS gingh daer-om ſy-ſelven onderſoecken,
Die veel gheleſen had in gheeſtelycke Boecken;
Soo hy nu Moninck was, hy ſprack ſy ſelven aen,
BERNARDE ſeght my eens, hoe dat u ſaecken ſtaen.
Sult ghy oock uwen ſtaet, en uwen roep volbrenghen?
Siet dat gh' hier niet en ſoeckt de jaeren te verlenghen.
Godt die en rekent niet van dat ghy Moninck zyt,
Hebt ghy niet wel gheleeft, t'is al verloren tydt.

Hier op paſt ſeer wel, t'gene den *Wyſen-man* ſeght *Sap.* 4. *Den Ouderdom is eerlyck, niet die langhe geduert heeft, noch oock die gherekent wort met het ghetal der jaeren; maer de ſinnen des menſch zyn grys, ende een onbevleckt leven is den rechten ouderdom.* Ende voorwaer t'is ſoo; want Godt Almachtigh (als den menſch ſal moeten verſcheynen voor ſynen ſchroomelycken Rechter-ſtoel) ſal niet vraeghen hoe veel jaeren dat wy gheleeft, maer hoe veel dat wy der wel gheleeft hebben.

8824785
22 ja 2021